



wytyczne

**DOBRE PRAKTYKI
W GOSPODARSTWACH
MLECZARSKICH- PORADNIK**



FAO PRODUKCJA ZWIERZĘCA I ZDROWIE ZWIERZĄT

wytyczne

**DOBRE PRAKTYKI
W GOSPODARSTWACH
MLECZARSKICH- PORADNIK**

Opublikowane przez
Organizację Narodów Zjednoczonych
do spraw Wyżywienia i Rolnictwa
i
Międzynarodową Federację Mleczarską

Rzym 2011

Tłumaczenie biuletynu FIL/ IDF z języka angielskiego sfinansowane ze środków Funduszu Promocji Mleka

Tytuł oryginału: Biuletyn FIL/IDF „Guide to good dairy farming practic.”

Tłumaczenie z języka angielskiego: dr inż. Rudolf Thom

Spis treści

Przedmowa.....	5
Wstęp	6
Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich	9
1. ZDROWIE ZWIERZĄT	9
2. HIGIENA DOJU	10
3. ŻYWIENIE (PASZA I WODA).....	11
4. DOBROSTAN ZWIERZĄT.....	12
5. ŚRODOWISKO	13
6. ZARZĄDZANIE SPRAWAMI SPOŁECZNYMI I EKONOMICZNYMI	14
Zestawienia informacji.....	15
1. ZDROWIE ZWIERZĄT	15
2. HIGIENA DOJU	25
3. ŻYWIENIE	32
4. DOBROSTAN ZWIERZĄT.....	37
5. ŚRODOWISKO	45
6. ZARZĄDZANIE SPRAWAMI SOCJALNYMI I EKONOMICZNYMI	50

Przedmowa

Systemy produkcji mleka stosowane na całym świecie powinny umożliwić łączenie rentowności gospodarstwa z odpowiedzialnością za ochronę zdrowia ludzi i zwierząt, za dobrostan zwierząt i za środowisko. –Rolnicy- producenci mleka jako pierwotni wytwórcy powinni także mieć możliwość zwiększenia wartości swojego produktu przez wprowadzenie metod produkcji, które satysfakcjonują przemysł przetwórczy i konsumentów.

Niniejszy Poradnik daje indywidualnym rolnikom- producentom mleka wskazówki, w jaki sposób można te cele osiągnąć w ich gospodarstwie.

Poradnik **Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich** został napisany w praktycznej formie z przeznaczeniem dla rolników- producentów mleka zajmujących się pozyskiwaniem mleka od rozmaitych zwierząt mlecznych. Jego stosowanie oznacza wspieranie produkcji i marketingu bezpiecznego mleka i produktów mlecznych gwarantowanej jakości. W poradniku skupiono uwagę na zależności między bezpieczeństwem konsumenta i zarządzaniem problemami ekonomicznymi i socjalnymi oraz ochroną środowiska w skali gospodarstwa.

Przewodnik zawiera opis licznych działań będących elementami **Dobrych Praktyk w Gospodarstwach Mleczarskich** i zajmuje się najważniejszymi aspektami zdrowia zwierząt, higieny produkcji mleka, żywienia i dobrostanu zwierząt, ochrony środowiska oraz zarządzaniem problemami socjalnymi i ekonomicznymi.

Te praktyki zostały przejęte z najlepszych poradników i istniejących systemów ubezpieczeń stosowanych w świecie i dlatego możliwości realizowania poszczególnych praktyk będą różne w różnych regionach produkcji mleka. Nie są one pomyślane jako prawnie wiążące.- Czytelników Poradnika zachęca się do wybierania i stosowania tych wytycznych, które są ważne w ich sytuacji.

Poradnik został napisany w celu stworzenia podbudowy dla systemów ubezpieczenia gospodarstwa mleczarskiego, które w przyszłości zostaną opracowane w różnych krajach świata. Przewodnik daje też poszczególnym krajom i rolnikom- producentom mleka możliwość opracowania własnych systemów odpowiadających ich potrzebom.

Określenie misji:

Opracować praktyczny, ukierunkowany na potrzeby gospodarstwa, dostępny w skali globalnej Poradnik dla rolników- producentów mleka, który obejmuje kluczowe aspekty zarządzania gospodarstwem mleczarskim- zdrowie zwierząt, higiena mleka, żywienie zwierząt, dobrostan zwierząt, środowisko, problemy społeczne i ekonomiczne.

Helen Dornom

Przewodnicząca Grupy Projektowej IDF/ FAO
Stałego Komitetu IDF
ds. Zarządzania Gospodarstwem

Berthe G. Tekola

Dyrektor Sekcji
Produkcji Zwierzęcej i
Zdrowia Zwierząt FAO

Wstęp

DOBRE PRAKTYKI ROLNICZE JAKO PODSTAWA

Dobre Praktyki Rolnicze dla rolników- producentów mleka to rozsądne praktyki stosowane w gospodarstwach mleczarskich nazywane ogólnie **Dobrymi Praktykami w Gospodarstwach Mleczarskich**.

Te praktyki muszą zapewnić, że mleko i produkty mleczne są bezpieczne i nadają się do przewidzianego celu oraz że gospodarstwo mleczarskie przetrwa jako przedsiębiorstwo zarówno z perspektywy ekonomicznej i socjalnej, jak i z punktu widzenia ochrony środowiska.

Bardzo ważne jest to, że rolnicy- producenci mleka działają w biznesie produkcji żywności i dlatego muszą być przeświadczeni o jakości i bezpieczeństwie mleka, które produkują. **Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich** wspierają produkcję mleka spełniającego najwyższe oczekiwania przemysłu spożywczego i konsumentów.

Międzynarodowe zręby działań mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa i przydatności do spożycia mleka i produktów mlecznych zawarte są w publikacjach *Międzynarodowy Kodeks Zalecanych Praktyk- Ogólne Zasady Higieny Żywności* i *Kodeks Praktyk Dotyczących Higieny Mleka i Produktów Mlecznych*. W niniejszym Poradniku przejęto zasady dotyczące produkcji mleka w gospodarstwach mleczarskich opisane w wyżej wymienionych dokumentach. Przyjęto, że rolnicy- producenci mleka są integralną częścią długiego łańcucha produkcji i przetwarzania żywności oraz że wszyscy, którzy są ogniwami tego łańcucha- producenci mleka, dostawcy towarów i usług dla producentów mleka, przewoźnicy mleka, producenci artykułów mleczarskich i innych rodzajów żywności, dystrybutorzy, placówki handlu detalicznego i konsumenci- powinni być częściami zintegrowanego systemu zarządzania zapewniającego bezpieczeństwo i jakość żywności. Rolnicy- producenci mleka mogą odegrać swoją rolę w tym systemie stosując w swoich gospodarstwach **Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich**.

Stosowanie **Dobrych Praktyk w Gospodarstwach Mleczarskich** gwarantuje także, że mleko jest pozyskiwane od zdrowych zwierząt w sposób prawidłowy i odpowiedzialny zarówno z punktu widzenia dobrostanu zwierząt jak i z perspektywy społecznej, ekonomicznej i ochrony środowiska. Stosowanie **Dobrych Praktyk w Gospodarstwach Mleczarskich** jest dobrym sposobem zarządzania ryzykiem w krótko- i długoterminowej perspektywie przedsiębiorstwa, jakim jest gospodarstwo mleczarskie.- Niniejszy poradnik zachęca rolników do stosowania praktyk prewencyjnych zamiast oczekiwania na pojawienie się problemów.

Podsumowując- niniejszy Poradnik zawiera szczegółowy opis **Dobrych Praktyk Rolniczych** ważnych dla rolników- producentów mleka ,które wspierają trwale produkcję bezpiecznych artykułów mleczarskich o zagwarantowanej jakości i poprawiają perspektywy na przyszłość gospodarstw mleczarskich w skali lokalnej, krajowej i międzynarodowej.

INFORMACJE O PORADNIKU

Wiele firm i spółdzielni mleczarskich, a także wiele krajów wprowadziło programy, które miały na celu zapewnienie bezpieczeństwa i jakości swoich produktów mlecznych.

Celem niniejszego dokumentu jest dostarczenie rolnikom- producentom mleka poradnika w zakresie praktyk, które mogą być stosowane w różnorodnych systemach prowadzenia gospodarstw mleczarskich na całym świecie.

Podejście przyjęte w niniejszym Poradniku ma na celu:

- naświetlenie istotnych problemów występujących w gospodarstwach mleczarskich i wymagających zarządzania proaktywnego,
- określenie pożądanych wyników przy rozwiązywaniu każdego z wyżej wymienionych problemów,
- wyszczególnienie dobrych praktyk nakierowanych na istotne zagrożenia,
- wskazanie przykładów środków kontrolnych, które należy stosować, aby zagwarantować sobie osiągnięcie nakreślonych celów.

Niniejszy Poradnik jest pomyślany jako środek pomocniczy dla rolników-producentów mleka, który powinien być używany w sposób dostosowany do ich własnego systemu prowadzenia gospodarstwa. Główny nacisk położono bardziej na pożądane wyniki niż na specyficzne, zalecane działania czy procesy.- Poradnik nie ma żadnego statusu prawnego i nie zastępuje ani krajowych, ani międzynarodowych regulacji prawnych.

CEL I ZAKRES PORADNIKA

Myślą przewodnią **Dobrych Praktyk w Gospodarstwach Mleczarskich** jest to, że bezpieczne i wysokiej jakości mleko powinno być pozyskiwane od zdrowych zwierząt przy użyciu metod zarządzania prawidłowych zarówno z punktu widzenia dobrostanu zwierząt i ochrony środowiska jak i pod względem socjalnym i ekonomicznym. Aby osiągnąć ten cel rolnicy- producenci mleka powinni stosować dobre praktyki w następujących zakresach:

- zdrowie zwierząt
- higiena doju
- żywienie (pasza i woda)
- dobrostan zwierząt
- środowisko
- zarządzanie problemami socjalnymi i ekonomicznymi

W Poradniku podano wykaz odpowiednich **Dobrych Praktyk w Gospodarstwach Mleczarskich** dla każdego z wymienionych zakresów i zasugerowano środki, które można stosować w celu osiągnięcia pożądanych wyników.

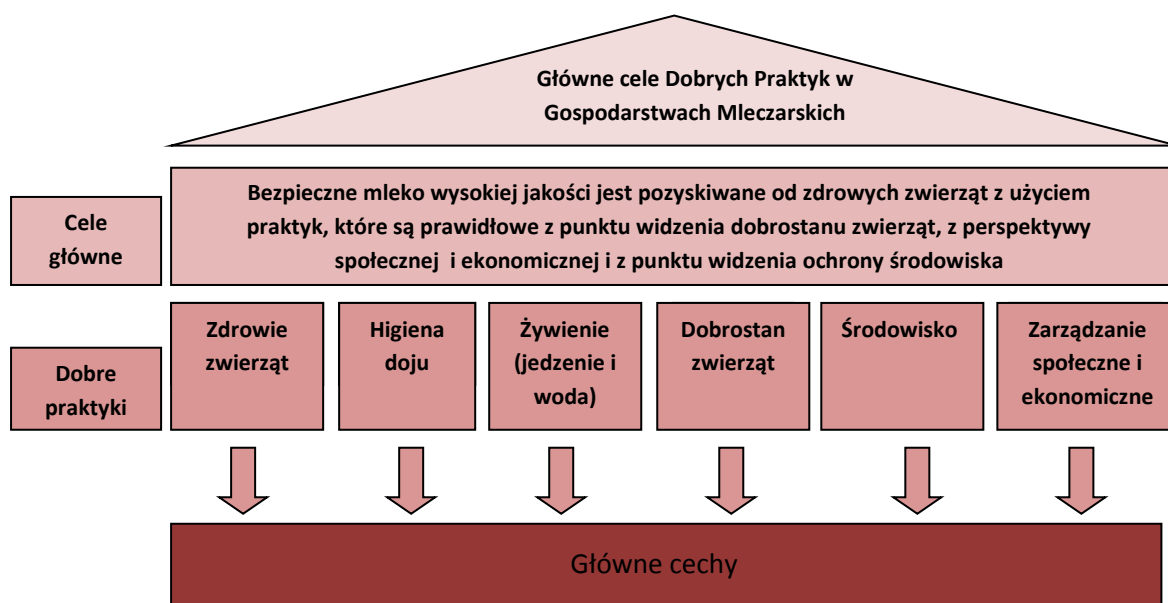
INNE WAŻNE REFERENCJE

Przy opracowywaniu niniejszego Poradnika korzystano z różnych źródeł, w tym również z dokumentów Codex Alimentarius (CODEX) oraz z publikacji Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), Międzynarodowej Federacji Mleczarskiej (IDF), Światowej Organizacji do spraw Zdrowia Zwierząt (OIE), Stałej Inicjatywy Rolniczej (SAI), a także z szeregu programów zabezpieczenia jakości mleka stosowanych w gospodarstwach mleczarskich w różnych krajach.

FORMA PREZENTACJI WYTYCZNYCH

Wytyczne zostały przedstawione w dwóch formach:

1. Pokazano **Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich** w formie tabel dla każdego zakresu: zdrowia zwierząt, higieny doju, żywienia, dobrostanu zwierząt, środowiska i zarządzania problemami społecznymi i ekonomicznymi.
2. Przedstawiono indywidualne zestawienia informacji dla każdego zakresu z podaniem dodatkowych szczegółów dotyczących stosowania **Dobrych Praktyk w Gospodarstwach Mleczarskich**.



Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich

1. ZDROWIE ZWIERZĄT

Zwierzęta produkujące mleko powinny być zdrowe, a w gospodarstwie powinien funkcjonować skuteczny system ochrony zdrowia zwierząt.

Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich	Przykłady sugerowanych środków realizacji Dobrych Praktyk w Gospodarstwach Mleczarskich	Cele stosowania wymienionych środków
1.1. Utwórz stado odporne na choroby	1.1.1. Wybierz rasy i zwierzęta dobrze przystosowane do lokalnego środowiska i do systemu funkcjonowania gospodarstwa 1.1.2. Określ wielkość stada i gęstość obsady biorąc pod uwagę umiejętności zarządzania, warunki lokalne oraz dostępność ziemi, infrastruktury, pasz i innych czynników 1.1.3. Przeprowadź szczepienia wszystkich zwierząt zgodnie z zaleceniami lub z wymogami lokalnych władz ochrony zdrowia zwierząt	Zwiększenie odporności stada na choroby i zmniejszenie stresu zwierząt
1.2. Zapobiegaj przenikaniu chorób do gospodarstwa	1.2.1. Kupuj tylko zwierzęta, których stan zdrowia (zarówno całego stada jak i pojedynczych zwierząt) jest znany i kontroluj ich wejście do gospodarstw stosując kwarantannę, jeżeli to jest wskazane 1.2.2. Dopilnuj, aby transport zwierząt do i z gospodarstwa nie spowodował przeniesienia do niego chorób 1.2.3. Monitoruj zagrożenia ze strony przylegających do gospodarstwa ziem i ze strony sąsiadów i zabezpiecz granice gospodarstwa 1.2.4. Jeśli to możliwe, ogranicz dostęp ludzi i dzikich zwierząt do gospodarstwa 1.2.5. Przygotuj program zwalczania szkodników 1.2.6. Używaj tylko czystego sprzętu pochodzącego ze znanego źródła	Utrzymanie bezpieczeństwa biologicznego gospodarstwa Zachowanie zdrowia zwierząt Stosowanie się do wytycznych władz międzynarodowych, krajowych i lokalnych, które zajmują się migracjami i chorobami zwierząt
1.3. Opracuj skuteczny program zarządzania zdrowiem stada	1.3.1. Korzystaj z systemu identyfikacji umożliwiającego indywidualne identyfikowanie wszystkich zwierząt od urodzin do śmierci 1.3.2. Opracuj skuteczny program zarządzania zdrowiem zwierząt ukierunkowany na prewencję odpowiadający potrzebom gospodarstwa i wymaganiom władz lokalnych i krajowych 1.3.3. Regularnie sprawdzaj, czy u zwierząt nie występują objawy chorobowe 1.3.4. Zajmuj się chorymi zwierzętami szybko i we właściwy sposób 1.3.5. Trzymaj chore zwierzęta w izolacji 1.3.6. Oddzielaj mleko pochodzące od zwierząt chorych i od zwierząt będących w trakcie leczenia Sporządzaj opisy wszystkich przypadków leczenia i prawidłowo identyfikuj leczone zwierzęta Zadbaj o wyleczenie chorób zwierzęcych stanowiących zagrożenie dla zdrowia publicznego	Wczesne wykrywanie chorób zwierząt Zapobieganie przenoszeniu się chorób między zwierzętami Zapewnienie bezpieczeństwa żywności Zapewnienie możliwości śledzenia przebiegu chorób

1.4. Stosuj wszystkie chemikalia i leki weterynaryjne zgodnie z zaleceniami	1.4.1. Używaj tylko chemikaliów dopuszczonych do obrotu i stosowania zgodnie z odpowiednimi przepisami 1.4.2. Używaj chemikaliów zgodnie ze wskazówkami, dokładnie wylicz dawki i przestrzegaj okresów karencji 1.4.3. Używaj tylko leków weterynaryjnych zapisanych przez lekarza weterynarii 1.4.4. Przechowuj chemikalia i leki weterynaryjne bezpiecznie i pozbywaj się ich w sposób odpowiedzialny	Zapobieganie przechodzeniu pozostałości chemikaliów do mleka
---	--	--

2. HIGIENA DOJU

Mleko powinno być pozyskiwane i przechowywane w warunkach higienicznych. Do pozyskiwania i przechowywania mleka powinny być używane właściwe i dobrze utrzymane urządzenia i sprzęt.

Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich	Przykłady sugerowanych środków realizacji Dobrych Praktyk w Gospodarstwach Mleczarskich	Cele stosowania wymienionych środków
2.1. Zadbaj o to ,żeby stosowane były takie metody dojenia, które nie powodują powstawania u zwierząt ran, ani przechodzenia do mleka zanieczyszczeń	2.1.1. Identyfikuj zwierzęta, które wymagają specjalnego postępowania przy doju 2.1.2. Zapewnij właściwe przygotowanie wymion do doju 2.1.3. Zapewnij zwierzętom regularne dojenie przy użyciu właściwych technik dojenia 2.1.4. Oddzielaj od reszty mleko zwierząt chorych lub leczonych i pozbywaj się go we właściwy sposób 2.1.5. Zapewnij prawidłowe zainstalowanie i utrzymanie urządzeń do dojenia 2.1.6. Zapewnij wystarczający zapas czystej wody	Przygotowanie zwierząt do higienicznego doju Używanie właściwych, dobrze utrzymanych urządzeń służących do dojenia i przechowywania mleka Unikanie przechodzenia zanieczyszczeń do mleka ¹
2.2. Zapewnij przeprowadzenie doju w warunkach higienicznych	2.2.1. Zadbaj o to, aby wewnątrz pomieszczenia dla zwierząt było zawsze czysto 2.2.2. Zapewnij przestrzeganie przez dojarzy podstawowych zasad higieny 2.2.3. Zadbaj o to, ,żeby miejsce, w którym odbywa się dojenie, było zawsze czyste 2.2.4. Zapewnij mycie urządzeń służących do dojenia i- w razie potrzeby- ich dezynfekcję po każdym doju	Pozyskiwanie mleka w higienicznych warunkach
2.3. Zapewnij właściwe postępowanie z mlekiem po doju	2.3.1. Zapewnij chłodzenie albo wysłanie mleka do przerobu we właściwym czasie 2.3.2. Zapewnij czystość i schludność miejsca, w którym przechowywane jest mleko 2.3.3. Zadbaj o to, ,żeby urządzenia do przechowywania mleka były odpowiednie do przechowywania mleka w określonej temperaturze 2.3.4. Zapewnij mycie i – w razie potrzeby- dezynfekcję urządzeń do przechowywania mleka po każdym jego odbiorze 2.3.5. Zapewnij nieutrudniony dostęp do mleka przy odbiorze	Zminimalizowanie strat spowodowanych przez psucie się mleka po jego pozyskaniu Chłodzenie i przechowywanie mleka w warunkach higienicznych

¹ Za zanieczyszczenie uważa się każdy czynnik biologiczny lub chemiczny, ciało obce oraz inne substancje, które nie zostały dodane do żywności celowo i które mogą stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa i przydatności żywności do spożycia

3. ŻYWIENIE (PASZA I WODA)

Zwierzęta powinny być karmione i pozione produktami bezpiecznymi i odpowiedniej jakości.

Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich	Przykłady sugerowanych środków realizacji Dobrych Praktyk w Gospodarstwach Mleczarskich	Cele stosowania wymienionych środków
3.1. Zabezpiecz dostawy pasz i wody pochodzące z pewnych źródeł	3.1.1. Planuj z wyprzedzeniem, aby zaspokoić wszystkie potrzeby stada dotyczące pasz i wody 3.1.2. Wprowadź właściwe praktyki zarządzania w zakresie stosowania składników pokarmowych, nawadniania i zwalczania szkodników roślin paszowych 3.1.3. Kupuj pasze i wodę sprowadzane do gospodarstwa od dostawców, którzy stosują prawidłowe systemy	Dostarczenie zwierzętom odpowiedniej paszy i wody Ograniczenie potencjalnie negatywnego wpływu produkcji pasz na środowisko
3.2. Zapewnij odpowiednią ilość i jakość pasz i wody dla zwierząt	3.2.1. Zapewnij zaspokojenie potrzeb żywieniowych zwierząt 3.2.2. Zadbaj o to, żeby pasze zadawane zwierzętom nadawały się do tego celu i nie miały ujemnego wpływu na jakość lub bezpieczeństwo mleka lub mięsa tych zwierząt 3.2.3. Zapewnij dostęp do wody odpowiedniej jakości i zadbaj o to, żeby woda była regularnie badana 3.2.4. Używaj oddzielnych urządzeń przy pracach z chemikaliami i paszami 3.2.5. Dopilnuj, żeby chemikalia były stosowane na pastwiskach i uprawach roślin pastewnych w sposób prawidłowy i przestrzegaj okresów karencji 3.2.6. Używaj tylko chemikaliów dopuszczonych do stosowania przy produkcji pasz lub składników pasz dla zwierząt	Zachowanie zdrowia zwierząt poprzez używanie pasz wysokiej jakości Ochrona wody i paszy dla zwierząt przed zanieczyszczeniami chemicznymi Uniknięcie zanieczyszczenia pasz i wody chemikaliami w wyniku stosowania praktyk gospodarczych
3.3. Kontroluj warunki przechowywania pasz	3.3.1. Oddzielaj od siebie pasze przeznaczone dla różnych gatunków zwierząt 3.3.2. Zapewnij właściwe warunki przechowywania pasz, aby uniknąć ich zepsucia lub zanieczyszczenia 3.3.3. Odrzucaj pasze spleśniałe lub nieodpowiadające normom	Zapobieganie zanieczyszczeniom mikrobiologicznym lub toksycznym oraz nieumyślnemu użyciu niedozwolonych składników pasz lub pasz zanieczyszczonych preparatami chemicznymi Zachowanie dobrego zdrowia zwierząt dzięki używaniu wysokiej jakości pasz
3.4. Zapewnij możliwość śledzenia drogi pasz sprowadzonych do gospodarstwa	3.4.1. Jeżeli to jest możliwe, zaopatruj się w pasze u dostawców stosujących w swoich zakładach uznany program zapewnienia jakości 3.4.2. Rejestruj wszystkie dostawy pasz i ich składników sprowadzonych do gospodarstwa	Zapewnienie przez rolnika lub dostawcę dobrej jakości pasz dla zwierząt mlecznych

4. DOBROSTAN ZWIERZĄT

Zwierzęta powinny być hodowane zgodnie z zasadą *pięciu swobód*, to znaczy, że powinny one :

- być wolne od pragnienia, głodu i niedożywienia
- być wolne od dyskomfortu
- być wolne od cierpień, urazów i chorób
- być wolne od lęku
- mieć swobodę w przejawianiu normalnych form zachowania się zwierząt

Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich	Przykłady sugerowanych środków realizacji Dobrych Praktyk w Gospodarstwach Mleczarskich	Cele stosowania wymienionych środków
4.1. Zadbaj o to, aby zwierzęta były wolne od pragnienia, głodu i niedożywienia	4.1.1. Codziennie dostarczaj wszystkim zwierzętom wystarczającą ilość paszy i wody 4.1.2. Dostosuj gęstość obsady i/albo zapewnij dodatkowe żywienie, aby ilość pasz i wody była adekwatna do potrzeb zwierząt 4.1.3. Chronь zwierzęta przed toksycznymi roślinami i innymi szkodliwymi substancjami 4.1.4. Dostarczaj zwierzętom wody dobrej jakości, która jest regularnie badana	Posiadanie zdrowych i wydajnych zwierząt
4.2. Dbaj o to, by zwierzęta były wolne od dyskomfortu	4.2.1. Zaprojektuj i wykonaj budynki i urządzenia tak, żeby nie stwarzały ani utrudnień dla zwierząt, ani zagrożeń 4.2.2. Zapewnij zwierzętom odpowiednią przestrzeń i czystą ściółkę 4.2.3. Chronь zwierzęta przed złymi warunkami atmosferycznymi i przed związanymi z nimi konsekwencjami 4.2.4. Zapewnij zwierzętom odpowiednią wentylację w pomieszczeniach 4.2.5. Zadbaj o to, aby podłogi i chodniki w pomieszczeniach oraz strefach ruchu zwierząt były odpowiednie 4.2.6. Chronь zwierzęta przed urazami i niepokojem w czasie załadowywania i wyładowywania i zapewnij im odpowiednie warunki podczas transportu	Ochrona zwierząt przed ekstremalnymi warunkami klimatycznymi Zapewnienie zwierzętom bezpiecznego środowiska
4.3. Zadbaj o to, żeby zwierzęta były wolne od bólu, urazów i chorób	4.3.1. Miej opracowany efektywny program zarządzania zdrowiem zwierząt i regularnie je kontroluj 4.3.2. Nie używaj procedur i metod powodujących niepotrzebny ból 4.3.3. Stosuj właściwe praktyki związane z rodzeniem się i odstawianiem młodych zwierząt mlecznych 4.3.4. Opracuj odpowiednie procedury sprzedaży młodych zwierząt mlecznych 4.3.5. Chronь zwierzęta przed kulawością 4.3.6. Dbaj o regularne dojenie zwierząt 4.3.7. Unikaj stosowania niewłaściwych praktyk dojenia, ponieważ mogą one powodować urazy u zwierząt 4.3.8. Jeżeli zwierzęta trzeba zabić na terenie gospodarstwa, unikaj zadawania im niepotrzebnego bólu lub stresu	Uzasadnione i humanitarne postępowanie w stosunku do zwierząt Dobre warunki sanitarne Zapobieganie bólom, urazom i chorobom Natychmiastowe leczenie bólu, urazów i chorób Zabijanie ciężko rannych lub nieuleczalnie chorych zwierząt w sposób humanitarny
4.4. Zadbaj o to, by zwierzęta były wolne od lęku	4.4.1. Przy projektowaniu infrastruktury gospodarstwa i opracowywaniu metod zarządzania stadem uwzględniaj zachowania zwierząt 4.4.2. Zapewnij kompetentną obsługę zwierząt, posiadanie potrzebnych kwalifikacji przez personel oraz odpowiednie szkolenie personelu 4.4.3. Używaj właściwych dla obsługi zwierząt urządzeń i sprzętów	Zmniejszenie lęku zwierząt przed ludźmi, urządzeniami i otoczeniem Bezpieczeństwo zwierząt i ludzi

4.5. Zapewnij zwierzętom swobodę normalnego zachowywania się	4.5.1. Stosuj metody zarządzania stadem i prowadzenia gospodarstwa, które nie ograniczają bez potrzeby zachowań zwierząt podczas odpoczynku lub ich zachowań społecznych	Swoboda poruszania się zwierząt Utrzymanie zachowań stadnych i innych, takich jak preferowana pozycja podczas snu
--	--	--

5. ŚRODOWISKO

Produkcja mleka powinna być prowadzona w równowadze z lokalnym środowiskiem, które otacza gospodarstwo.

Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich	Przykłady sugerowanych środków realizacji Dobrych Praktyk w Gospodarstwach Mleczarskich	Cele stosowania wymienionych środków
5.1. Stosuj prawidłowy z punktu widzenia ochrony środowiska system prowadzenia gospodarstwa	5.1.1. Używaj sprowadzanych do gospodarstwa składników pokarmowych i wody racjonalnie 5.1.2. Ogranicz do minimum ilość powstających w gospodarstwie substancji zanieczyszczających środowisko 5.1.3. Zarządzaj zwierzętami tak, żeby zminimalizować ich szkodliwy wpływ na środowisko 5.1.4. Wybierz właściwie źródła energii i używaj ich w sposób prawidłowy 5.1.5. Utrzymuj i/albo wspieraj bioróżnorodność ² w gospodarstwie	Spełnienie oczekiwań ustawodawcy i społeczeństwa dotyczących praktyk stosowanych w gospodarstwie mleczarskim
5.2. Opracuj odpowiedni system zarządzania odpadami	5.2.1. Stosuj praktyki umożliwiające zmniejszenie ilości, powtórne użycie lub recykling odpadów powstających w gospodarstwie 5.2.2. Zarządzaj przechowywaniem i usuwaniem odpadów w taki sposób, aby do minimum ograniczyć ich ujemny wpływ na środowisko	Ograniczenie potencjalnego ujemnego wpływu na środowisko praktyk stosowanych w gospodarstwie mleczarskim Zgodność praktyk stosowanych w gospodarstwach z odpowiednimi przepisami
5.3. Zadbaj o to, żeby praktyki stosowane w gospodarstwie mleczarskim nie miały szkodliwego wpływu na lokalne środowisko	5.3.1. Zatrzymaj na terenie gospodarstwa odpady powstające podczas produkcji mleka 5.3.2. Używaj chemikaliów rolniczych i weterynaryjnych oraz nawozów w sposób właściwy, aby uniknąć zanieczyszczenia lokalnego środowiska 5.3.3. Zadbaj o to, żeby produkcja mleka sprawiała ogólne wrażenie właściwe dla zakładu wytwarzającego żywność wysokiej jakości	Ograniczenie do minimum wpływu produkcji mleka na lokalne środowisko Stworzenie pozytywnego wizerunku gospodarstwa mleczarskiego

² Termin „bioróżnorodność” lub „różnorodność biologiczna” wiąże się z liczbą różnych form życia w ekosystemie. W przypadku gospodarstwa termin ten odnosi się do różnych form życia (zwierzęta, rośliny i inne formy życia) występujących na terenie gospodarstwa.

6. ZARZĄDZANIE SPRAWAMI SPOŁECZNYMI I EKONOMICZNYMI

Produkcja mleka daje rolnikom i szerszym wspólnotom korzyści ekonomiczne i społeczne. **Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich** mogą być pomocne w przypadku wystąpienia zagrożeń społecznych i ekonomicznych dla przedsiębiorstwa.

Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich	Przykłady sugerowanych środków realizacji Dobrych Praktyk w Gospodarstwach Mleczarskich	Cele stosowania wymienionych środków
6.1. Stosuj efektywny i odpowiedzialny system zarządzania zasobami ludzkimi	6.1.1. Stosuj prawidłowe metody pracy 6.1.2. Zatrudniaj personel w oparciu o obowiązujące w danym kraju prawa i praktyki 6.1.3. Zarządzaj efektywnie zasobami ludzkimi dbając o to, aby warunki pracy personelu były dostosowane do wymagań zawartych w odpowiednich przepisach i konwencjach międzynarodowych 6.1.4. Zadbaj o to, aby warunki pracy w gospodarstwie odpowiadały wymaganiom dotyczącym zdrowia i bezpieczeństwa pracy	Poprawa wydajności pracy Ochrona pracowników przed nadmierną eksploatacją Ograniczenie zagrożeń dla personelu, zwierząt i infrastruktury Wykazanie, że gospodarstwo jest prowadzone w sposób odpowiedzialny pod względem społecznym
6.2. Zadbaj o to, żeby zadania gospodarstwa zostały wykonane w sposób bezpieczny i kompetentnie	6.2.1. Miej przygotowane odpowiednie wyposażenie i metody umożliwiające podejmowanie działań właściwych dla gospodarstw mleczarskich 6.2.2. Zadbaj o wprowadzenie i szkolenie pracowników odpowiednio do ich zadań 6.2.3. Zadbaj o to, żeby pracownicy kompetentnie wykonywali swoje zadania 6.2.4. Wybieraj kompetentnych ludzi do prowadzenia szkoleń, doradzania i interwencji	Ograniczenie zagrożeń dla personelu, stada i infrastruktury
6.3. Zarządzaj przedsiębiorstwem w taki sposób, żeby zapewnić mu stabilność finansową	6.3.1. Wprowadź odpowiednie systemy zarządzania finansami 6.3.2. Stosuj praktyki rolnicze, które przyczyniają się do zwiększenia wydajności lub/i rentowności przedsiębiorstwa 6.3.3. Opracuj plany na przyszłość, żeby uniknąć zagrożeń dla finansów przedsiębiorstwa	Zwiększenie rentowności przedsiębiorstwa Ograniczenie zagrożeń dla stabilności finansowej przedsiębiorstwa

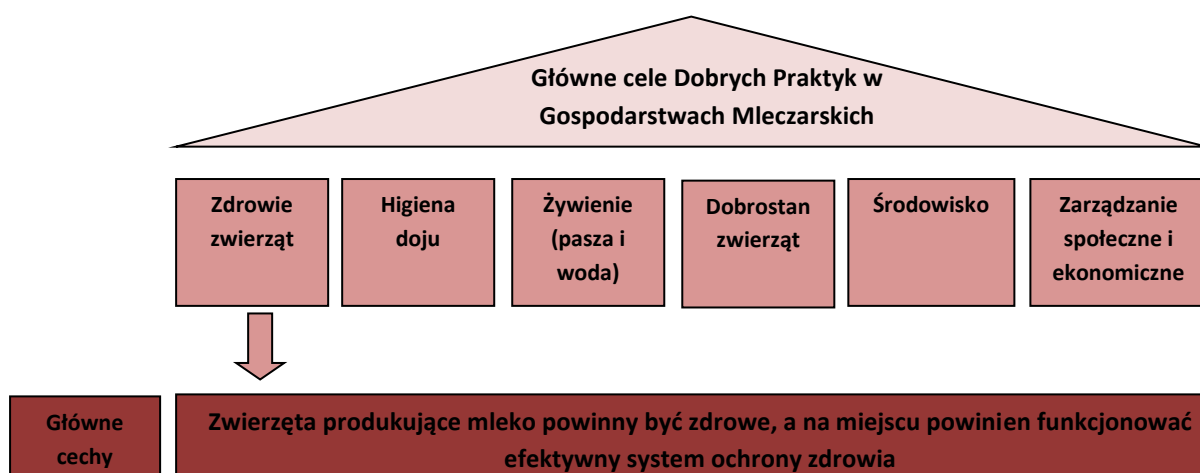
Zestawienia informacji

1. ZDROWIE ZWIERZĄT

W niniejszym zestawieniu informacji opisano **Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich**, których stosowanie daje pewność, że zwierzęta produkujące mleko są zdrowe i że na miejscu funkcjonuje efektywny system ochrony zdrowia zwierząt. Jednak nie wszystkie te praktyki mogą być stosowane w każdych warunkach. Mogą one zostać zastąpione przez wymagania wynikające z przepisów krajowych lub międzynarodowych albo przez wymagania rynkowe.

Sugerowane **Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich** przedstawiono pod następującymi hasłami:

- utwórz stado odporne na choroby
- zapobiegaj przeniknięciu chorób do gospodarstwa
- miej przygotowany efektywny program zarządzania zdrowiem stada
- stosuj wszystkie chemikalia i leki weterynaryjne zgodnie z instrukcją



1.1. Utwórz stado odporne na choroby

1.1.1. Wybierz rasy i zwierzęta dobrze przystosowane do lokalnego środowiska i do systemu prowadzenia gospodarstwa

Różne zwierzęta i rasy zwierząt mlecznych mają różne wymagania. Wybór zwierząt mlecznych dobrze przystosowanych do lokalnego środowiska w dużym stopniu ogranicza zagrożenia, jakie stwarzają problemy związane ze zdrowiem i

dobrostanem zwierząt dla produktywności. Szczególne znaczenie ma zdolność zwierząt do przystosowywania się do ekstremalnych warunków klimatycznych, do jakości paszy i do lokalnych pasożytów (szczególnie kleszczy) oraz ich nabyta odporność na choroby endemiczne.- Wymagania dotyczące zwierząt różnią się także w zależności od systemu prowadzenia gospodarstwa. Zwierzęta trzymane w pomieszczeniach są w wyższym stopniu narażone na choroby zakaźne, podczas gdy zwierzęta trzymane ekstensywnie są bardziej podatne na infekcje spowodowane przez pasożyty. Zwierzęta wprowadzone do stada z różnych miejsc łatwiej mogą zapadać na choroby endemiczne w nowym miejscu ze względu na brak wcześniejszej styczności z chorobą i na brak odporności.

1.1.2. Określ wielkość stada i gęstość obsady biorąc pod uwagę umiejętności zarządzania i warunki lokalne oraz dostępność ziemi, infrastruktury, pasz i innych czynników

Większe stada i większa gęstość obsady wymagają wyższego poziomu organizacji, lepszej infrastruktury i większych umiejętności w dziedzinie zarządzania. Zagrożenia w wyspecjalizowanych gospodarstwach mleczarskich są większe niż w innych. Uciążliwość chorób może być większa, a identyfikacja i leczenie zwierząt wymagających interwencji mogą być trudniejsze. Dobre planowanie i wysoki poziom umiejętności menedżerskich są konieczne, aby poradzić sobie z zagrożeniami, które mogą mieć poważne konsekwencje.

W krajach rozwijających się podczas ustalania gęstości obsady trzeba brać także pod uwagę możliwość wystąpienia suszy i pożarów. Drastyczne zmiany sezonowe (monsuny, duże opady śniegu, ujemne temperatury, wysoka temperatura i wilgotność) mogą wymagać stosowania różnych systemów gospodarowania (trzymania zwierząt w pomieszczeniach lub na pastwiskach) w zależności od pory roku. Dostawy pasz muszą być starannie planowane z uwzględnieniem możliwości wystąpienia nieprzewidzianych zdarzeń, ponieważ zwierzęta mleczne wymagają ciągłego dostarczania pasz dobrej jakości oraz wody.

1.1.3. Przeprowadź szczepienia zwierząt zgodnie z zaleceniami lub wymogami lokalnych władz właściwych dla ochrony zdrowia zwierząt

Szczepienia są pożytecznym narzędziem pozwalającym ograniczyć wpływ chorób na zdrowie zwierząt poprzez zwiększenie odporności populacji zwierząt na specyficzne mikroorganizmy chorobotwórcze. Właściwe dla ochrony zdrowia zwierząt władze powinny informować rolników o specyficznych szczepionkach zalecanych na ich terenie. W niektórych regionach rolnicy- producenci mleka są

zobowiązani przez prawo do szczepienia swoich zwierząt przeciw poważnym chorobom zakaźnym.

1.2. Zapobiegaj przenikaniu chorób do gospodarstwa

1.2.1. Kupuj tylko zwierzęta, których stan zdrowia (zarówno stada, jak i pojedynczych zwierząt) jest znany i kontroluj ich wprowadzenie do gospodarstwa stosując kwarantannę, jeżeli to jest wskazane

Najbardziej skutecznym sposobem zapobiegania szerzeniu się chorób zakaźnych jest trzymanie stada zamkniętego. Oznacza to, że do stada nie wchodzi żadne nowe zwierzę, a zwierzęta wcześniej należące do stada, które je opuściły, nie wracają już do niego. Jest to w praktyce trudne do wykonania i dlatego zasadnicze znaczenie ma ścisła kontrola każdego przypadku wprowadzenia zwierząt do stada. Zwiększone zagrożenie może także wystąpić np. wtedy, gdy własne zwierzęta pasą się razem z obcymi.

Wszystkie zwierzęta i stada przed wprowadzeniem do gospodarstwa powinny być badane na nosicielstwo chorób, które są ważne w rejonie ich pochodzenia i w nowym miejscu pobytu. Wszystkie zwierzęta powinny:

- być objęte systemem identyfikacji, który pozwala śledzić ich losy w ciągu całego życia (system „od urodzenia do śmierci”)
- posiadać jakąś formę deklaracji sprzedawcy lub certyfikat zawierający szczegóły dotyczące stanu zdrowia (chorób) zwierzęcia oraz informacje o wszystkich wykonanych badaniach, terapiach, szczepieniach i innych procedurach, które zostały zastosowane lub są używane w stosunku do nich. Potencjalni sprzedawcy bydła mlecznego muszą stale prowadzić odpowiednie zapisy dotyczące zdrowia swoich zwierząt. Stan zdrowia stada sprzedawcy także powinien być poświadczony. Jest to szczególnie ważne w przypadku chorób o długim okresie inkubacji, takich jak paratuberkuloza i inne

W przypadku, gdy stan zdrowia zwierząt nie jest znany, powinny one przejść kwarantannę albo przez odpowiednio długi okres czasu być trzymane oddzielnie od zwierząt będących już na miejscu.

Wprowadzone do stada zwierzęta po przybyciu do gospodarstwa powinny być sprawdzane, czy są wolne od zewnętrznych pasożytów, takich jak kleszcze. Chorych zwierząt nie należy przyjmować do stada.. Do dobrych praktyk należy przeprowadzenie leczenia wszystkich wprowadzonych zwierząt mającego na celu likwidację pasożytów wewnętrznych.

1.2.2. Zadbaj o to, żeby transport zwierząt do i z gospodarstwa nie spowodował wprowadzenia do niego choroby

Pozbycie się martwych lub chorych zwierząt powinno być przeprowadzane w sposób minimalizujący ryzyko rozprzestrzeniania się choroby i być zgodne z wytycznymi Kodeksu Światowej Organizacji ds. Zdrowia Zwierząt (OIE) i/lub z lokalnymi przepisami. Przykładowo, pojazdy transportowe nie powinny przewozić martwych lub chorych zwierząt z jednego gospodarstwa do drugiego bez uprzedniego zastosowania środków ostrożności ograniczających do minimum ryzyko przenoszenia chorób.

Potencjalni nabywcy żywych zwierząt powinni zawsze pytać (i otrzymywać odpowiedź) o to, czy zwierzęta są chore. Chore lub słabe zwierzęta nie powinny być transportowane.- Każde konieczne uśpienie zwierzęcia na terenie gospodarstwa powinien przeprowadzić odpowiednio przeszkolony pracownik lub lekarz weterynarii.

1.2.3. Monitoruj zagrożenia ze strony ziem przylegających do gospodarstwa i zabezpiecz granice gospodarstwa

Zwróć uwagę na choroby lokalne (endemiczne) i egzotyczne, które potencjalnie mogą negatywnie wpłynąć na zdrowie stada i które mogą zostać przeniesione z sąsiednich gospodarstw. Trzymaj zwierzęta w odpowiedni sposób tak, aby wykluczyć ryzyko przenoszenia się chorób wewnątrz gospodarstwa i między sąsiednimi gospodarstwami.

1.2.4. Tam, gdzie jest to możliwe, ograniczaj dostęp do gospodarstwa ludzi i dzikich zwierząt

Ludzie (i pojazdy) odwiedzający kilka gospodarstw mogą przenosić choroby między gospodarstwami.- Zadbaj o to, aby dojazd dla pojazdów odbierających mleko oraz drogi publiczne nie były zanieczyszczone odchodami.- Ograniczaj dostęp do gospodarstwa wg zasady „tyle, ile jest konieczne” i wprowadź odpowiednie metody ograniczenia do minimum ryzyka rozprzestrzeniania się chorób. Osoby odwiedzające gospodarstwo powinny nosić czystą odzież ochronną i czyste, zdezynfekowane obuwie, gdy wchodzi na tereny, na których występuje wysokie ryzyko przenoszenia się chorób do i z gospodarstwa. Wszystkie osoby odwiedzające gospodarstwo powinny zostać zarejestrowane.- Choroby mogą być przenoszone od ludzi i dzikich zwierząt

oraz na ludzi i dzikie zwierzęta.- Nie dopuszczaj do niepotrzebnych kontaktów osób odwiedzających gospodarstwo ze zwierzętami.

1.2.5. Przygotuj program zwalczania szkodników

Zadbaj o to, aby wszędzie tam, gdzie szkodniki mogą się rozmnażać, przenieść chorobę i/albo negatywnie wpływać na jakość i bezpieczeństwo mleka, zostały zastosowane odpowiednie środki zwalczania szkodników. Punkty, w których rozmnażają się szkodniki, powinny być likwidowane, szczególnie jeśli w tych miejscach gromadzą się czynniki chorobotwórcze. Użycie środków do zwalczania szkodników może być potrzebne także w pomieszczeniach, w których odbywa się dojenie, w miejscach przechowywania pasz i wody oraz w budynkach, w których przebywają zwierzęta.- Występowanie szkodników jest zróżnicowane geograficznie. Mogą być to zarówno gryzonie jak i ptaki, insekty i inne zwierzęta.

1.2.6. Używaj tylko czystego sprzętu i urządzeń o znanym pochodzeniu

Zadbaj o to, żeby wszystkie urządzenia rolnicze i weterynaryjne oraz sprzęt wprowadzone do gospodarstwa były czyste i aby przeprowadzono działania zapobiegające przeniknięciu chorób do gospodarstwa. Te działania mogą obejmować pytania o pochodzenie wyposażenia i o to, w jaki sposób było używane. Zwracaj szczególną uwagę na wyposażenie wypożyczone lub wspólnie użytkowane.

1.3. Miej przygotowany efektywny program zarządzania zdrowiem stada w swoim gospodarstwie

1.3.1. Stosuj system identyfikacji pozwalający identyfikować wszystkie zwierzęta od urodzenia do śmierci

Wszystkie zwierzęta powinny być łatwe do zidentyfikowania dla wszystkich osób, które mają z nimi kontakt. Stosowany system identyfikacji powinien funkcjonować w sposób ciągły i umożliwić identyfikowanie poszczególnych zwierząt od ich narodzin do śmierci. Jako przykłady systemów identyfikacji zwierząt można wymienić kolczykowanie uszu, tatuowanie, wymrażanie numerów oraz stosowanie środków identyfikacji radiowej, takich jak mikroczipy.

1.3.2. *Opracuj efektywny program zarządzania zdrowiem stada ukierunkowany na prewencję, który odpowiada zarówno potrzebom gospodarstwa jak i wymaganiom władz lokalnych i krajowych*

Programy ochrony zdrowia stada mają na celu utrzymanie dobrego stanu zdrowia i produktywności całego stada. Programy te powinny obejmować praktyki gospodarcze w zakresie diagnostyki, leczenia, prewencji oraz zwalczania ważnych chorób zwierząt, a także praktyki dotyczące zwalczania pasożytów wewnętrznych i zewnętrznych. Ważne jest zapewnienie konsekwentnego podejścia do zagadnienia zdrowia zwierząt i aby cały personel wiedział o istnieniu programu zabezpieczenia zdrowia zwierząt w gospodarstwie i rozumiał go..

Program powinien obejmować wszystkie aspekty gospodarki zwierzęcej i produkcji mleka oraz inne praktyki w zakresie zarządzania gospodarstwem mleczarskim związane ze zdrowiem zwierząt. Program ten może obejmować wykonanie badań przesiewowych, szczepienia i/lub środki kontroli wymagane przez władze zajmujące się zdrowiem zwierząt albo wymienione wśród wymagań zawartych w kontraktach na dostawę zwierząt.

Tam, gdzie dostępne są skuteczne szczepienia, można je stosować w celu zwiększenia odporności zwierząt na choroby. Jeśli nie ma żadnej realnej alternatywnej strategii, zabiegi profilaktyczne mogą być potrzebne jako działania ochronne.

Programy ochrony zdrowia zwierząt- jeśli mają być efektywne- powinny zostać opracowane przy udziale osób posiadających odpowiednie kwalifikacje, np. lekarzy weterynarii.

1.3.3. *Sprawdzaj regularnie, czy u zwierząt nie występują objawy chorobowe*

Regularnie obserwuj wszystkie zwierzęta i stosuj sprawdzone metody wykrywania i prawidłowego diagnozowania chorób zakaźnych. Przydatnymi narzędziami stosowanymi w tym celu są termometry rektalne, obserwacja zachowania się i kondycji fizycznej zwierząt oraz badania mleka z przeddoju. Aby wykryć choroby zwierząt, potrzebne może być wykonanie testów laboratoryjnych i innych. Badania stada i/lub pojedynczych zwierząt mogą być dostępne również w ramach państwowych programów zwalczania chorób zwierząt, albo w ośrodkach komunalnych zajmujących się zbiorem mleka lub rozwojem jakościowym stad zwierząt.

Należy prowadzić szczegółowe zapisy dotyczące reprodukcji zwierząt, ponieważ wiele chorób jest związanych z reprodukcją.

Kliniczne przypadki chorób powinny być badane w celu określenia przyczyn, aby można było poddać zwierzęta leczeniu i uniknąć dalszych

przypadków. Regularnie stosowane praktyki, takie jak programy pielęgnacji racic, mogą zmniejszyć liczbę przypadków okulażenia zwierząt.

1.3.4. Chorymi zwierzętami należy zająć się szybko i we właściwy sposób

Wszystkie choroby, skaleczenia i niedomagania powinny być leczone sprawdzonymi metodami po postawieniu dokładnej diagnozy. Stosuj właściwe metody leczenia chorych zwierząt w celu zmniejszenia do minimum ryzyka rozprzestrzenienia się infekcji i likwidacji źródła mikroorganizmów chorobotwórczych.

1.3.5. Chore zwierzęta trzymaj w izolacji

Tam, gdzie jest to możliwe i jeżeli są takie wskazania, trzymaj chore zwierzęta w izolacji na terenie gospodarstwa, aby zminimalizować ryzyko rozszerzenia się choroby zakaźnej. Przygotuj oddzielne pomieszczenie i/ albo zadbaj o to, żeby chore zwierzęta były dobrane na samym końcu. Szybkie rozpoczęcie leczenia może zmniejszyć ryzyko rozprzestrzenienia się infekcji. Urządzenia i sprzęt, z którymi chore zwierzęta miały styczność, powinny być myte i dezynfekowane, a osoby mające kontakt z tymi zwierzętami powinny stosować środki ostrożności, aby uniknąć infekcji.

1.3.6. Oddzielaj mleko zwierząt chorych i zwierząt będących w trakcie leczenia

Przestrzegaj odpowiednich procedur przy oddzielaniu mleka od zwierząt chorych oraz od zwierząt będących w trakcie leczenia. Mleko to nie nadaje się do picia przez ludzi i- jeżeli jest przechowywane na terenie gospodarstwa- powinno zostać wyraźnie oznakowane jako niezdatne do spożycia.

Sprzęt i urządzenia do dojenia należy starannie umyć, aby uniknąć zanieczyszczeń krzyżowych.

1.3.7. Sporządzaj opisy wszystkich przypadków leczenia zwierząt i zadbaj o prawidłową identyfikację leczonych zwierząt

Ważne jest, żeby personel, lekarz weterynarii i inne osoby związane z obsługą zwierząt mlecznych w gospodarstwie wiedzieli, jakie leczenie było stosowane w przypadku konkretnych zwierząt. Z tego powodu zastosuj w gospodarstwie odpowiedni system, który pozwala łatwo zidentyfikować leczone zwierzęta i zapisuj szczegóły leczenia zgodnie z lokalnymi przepisami, żeby umożliwić zachowanie właściwych okresów karencji dla mleka i mięsa.

1.3.8. Zwalczaj choroby zwierzęce, które mogą zagrozić zdrowiu publicznemu (zoonozy)

Przestrzegaj lokalnych przepisów i zaleceń OIE dotyczących zwalczania zoonoz. Zadbaj o to, żeby w populacjach zwierząt zagrożenie chorobami groźnymi dla zdrowia publicznego utrzymywało się na poziomie, który nie jest niebezpieczny dla ludzi. Zapobiegaj bezpośredniemu przenoszeniu tych chorób na ludzi wprowadzając prawidłowe zarządzanie zwierzętami i stosując odpowiednie praktyki w zakresie higieny. Zapewnij usuwanie w sposób bezpieczny odchodów zwierzęcych i ciał martwych zwierząt.- Zapobiegaj zanieczyszczeniu mleka odchodami zwierzęcymi i innymi odpadami.- Nie przeznaczaj mleka pochodzącego od chorych zwierząt do spożycia dla ludzi.- Staraj się wyeliminować zagrożenie związane z piciem surowego mleka pochodzącego z własnego gospodarstwa.

1.4. Stosuj wszystkie chemikalia i leki weterynaryjne zgodnie z instrukcją

1.4.1. Stosuj wyłącznie chemikalia i leki weterynaryjne dopuszczone do obrotu i używania zgodnie z przepisami obowiązującymi w tym zakresie

Używaj wyłącznie chemikaliów, które zostały zbadane i zarejestrowane przez odpowiednie władze jako dopuszczone do stosowania w produkcji mleka.

1.4.2. Używaj chemikaliów zgodnie z instrukcjami, starannie obliczaj dawki i przestrzegaj odpowiednich okresów karencji³

Stosowanie chemikaliów rolniczych i weterynaryjnych wyłącznie do celów, do których zostały dopuszczone i zgodnie z instrukcją umieszczoną na etykiecie, jest skutecznym sposobem ograniczenia potencjalnych zagrożeń. Rolnicy- producenci mleka powinni stosować wszystkie chemikalia tak , żeby zapobiec ich szkodliwemu oddziaływaniu na zdrowie i wydajność zwierząt, na zdrowie i bezpieczeństwo konsumentów, na środowisko oraz na bezpieczeństwo i jakość mleka i mięsa.

Uważaj na chemikalia, których pozostałości mogą przedostać się do mleka. Do takich chemikaliów należą detergenty, środki do dezynfekcji strzyków, mleczarskie środki dezynfekcyjne, środki przeciwko pasożytom, antybiotyki, środki chwastobójcze i grzybobójcze oraz pestycydy.

³ Okres karencji jest minimalnym okresem czasu, który musi upłynąć między datą zastosowania danego produktu chemicznego a datą pierwszego wyjścia zwierząt na pastwisko, datą uboju albo datą pozyskania mleka przeznaczonego do spożycia przez ludzi.

Rolnicy- producenci mleka powinni:

- stosować chemikalia wyłącznie do celów, do których zostały dopuszczone, przykładowo zwierzęta w okresie laktacji nigdy nie powinny być leczone preparatami weterynaryjnymi, które nie są rekomendowane do leczenia zwierząt produkujących mleko przeznaczone do przerobu lub wykorzystywane w inny sposób w żywieniu ludzi,
- czytać etykiety na opakowaniach, ponieważ zawierają one wszystkie informacje dotyczące zgodnego z przepisami i bezpiecznego stosowania chemikaliów,
- przestrzegać wskazówek, które znajdują się na etykiecie i zwracać uwagę na wszelkie informacje o właściwościach chemicznych produktu i o związanych z nim zagrożeniach.

1.4.3. Używaj leków weterynaryjnych wyłącznie tak , jak przepisał lekarz weterynarii

Leki weterynaryjne stanowią zagrożenie dla ludzi, zwierząt i bezpieczeństwa żywności i podlegają specjalnej kontroli obrotu i stosowania.

Używaj tylko dozwolonych leków weterynaryjnych, w dawkach wskazanych na etykiecie albo zgodnie z przepisem lub zaleceniem lekarza weterynarii. Trzeba także przestrzegać wymaganych okresów karencji.

Wszystkie leki weterynaryjne i chemikalia przeznaczone do leczenia zwierząt produkujących żywność powinny mieć na etykiecie określony okres karencji. Jeżeli instrukcja podana na etykiecie nie jest ściśle przestrzegana, wskazany okres karencji jest nieważny. W przypadku, gdy nie podano żadnego okresu karencji albo gdy na etykiecie nie ma instrukcji, produkt nie powinien być używany.

Stosowanie leków weterynaryjnych sprzeczne z zaleceniami podanymi na etykiecie określane jest jako „użycie poza etykietą” (off-label use) i wiąże się z dodatkowymi zagrożeniami. Taki sposób używania leków weterynaryjnych może być stosowany wyłącznie pod ścisłym nadzorem lekarza weterynarii i zgodnie z krajowymi i/lub lokalnymi przepisami.

1.4.4. Przechowuj chemikalia i leki weterynaryjne bezpiecznie i pozbywaj się ich w sposób odpowiedzialny

Przechowuj chemikalia i leki weterynaryjne w sposób bezpieczny, tak żeby nie były niewłaściwie używane i nie zanieczyściły przypadkowo mleka lub paszy. Sprawdzaj terminy ważności i przestrzegaj ich. Chemikaliów i ich

opakowań należy pozbywać się w sposób niepowodujący zanieczyszczenia środowiska i niezagrożający zwierzętom.

2. HIGIENA DOJU

Dojenie jest czynnością określającą charakter gospodarstwa mleczarskiego.- Konsumenci domagają się wysokich standardów jakości mleka i dlatego ograniczenie do minimum zanieczyszczenia mleka czynnikami mikrobiologicznymi, chemicznymi i fizycznymi w czasie doju jest celem działania osób zarządzających gospodarstwem mleczarskim. Zarządzanie w zakresie dojenia obejmuje wszystkie aspekty procesu szybkiego i efektywnego pozyskiwania mleka od zwierząt z równoczesnym zabezpieczeniem zdrowia tych zwierząt i jakości mleka.

Konsekwencja w codziennym stosowaniu procedur dojenia jest ważnym elementem **Dobrych Praktyk w Gospodarstwach Mleczarskich**.

Niniejsze zestawienie informacji zawiera opis praktyk, których stosowanie powoduje, że mleko jest pozyskiwane i przechowywane w higienicznych warunkach oraz że sprzęt i urządzenia używane do pozyskiwania i przechowywania mleka są utrzymywane w dobrym stanie.

Sugerowane **Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich** dotyczące higieny dojenia przedstawiono poniżej pod następującymi hasłami:

- Zadbaj o to, żeby praktykowane były takie sposoby dojenia, których stosowanie nie powoduje powstawania ran u zwierząt i ani przechodzenia zanieczyszczeń do mleka.
- Zadbaj o to, żeby dój był wykonywany w warunkach higienicznych.
- Zapewnij prawidłowe obchodzenie się personelu z mlekiem po doju.



2.1. Zadbaj o to, żeby praktykowane były takie sposoby dojenja, których stosowanie nie kaleczy zwierząt i nie powoduje przechodzenia zanieczyszczeń do mleka

2.1.1. Identyfikuj pojedyncze zwierzęta wymagające specjalnego postępowania przy doju

Pojedyncze zwierzęta powinny być łatwe do identyfikacji dla wszystkich osób, które mają z nimi kontakt. Istniejący system powinien być używany w sposób ciągły i umożliwiać identyfikację pojedynczych zwierząt od urodzenia do śmierci. Dodatkowe, stosowane czasowo, systemy identyfikacji powinny być przygotowane dla zwierząt wymagających specjalnego postępowania przy doju, takich jak zwierzęta chore, leczone lub produkujące mleko nienadające się do spożycia przez ludzi.

2.1.2. Zadbaj o odpowiednie przygotowanie wymion do doju

Przed rozpoczęciem doju umyj i wysusz brudne strzyki. Przystąp do dojenja tylko tych zwierząt, które mają czyste i suche strzyki. Sprawdź, czy na wymionach i strzykach nie występują żadne objawy nienormalne, które mogą wskazywać na kliniczne zapalenie wymion. Mleko z przeddoju można zbadać przed dojeniem każdego zwierzęcia, czy nie występują odchylenia od normy.

Badanie takie może być wymogiem wynikającym z przepisów lub kontraktów stosowanym w niektórych krajach w odniesieniu do zwierząt mlecznych.

2.1.3. Zadbaj o regularne dojenje zwierząt i o stosowanie stałych technik doju

Wprowadź stałe godziny i stałą technikę dojenja. Zadbaj o to, żeby konsekwentnie była stosowana dobra technika dojenja. Nieprawidłowo stosowana technika albo zmienne procedury dojenja mogą spowodować zwiększenie ryzyka wystąpienia zapalenia wymion i skaleczenia zwierząt.

Prawidłowa technika dojenja przy użyciu dojarek mechanicznych obejmuje:

- odpowiednie przygotowanie zwierząt przed dojem
- zakładanie kubków udojowych do czystych, suchych strzyków
- unikanie wciągania powietrza przy zakładaniu kubków
- unikanie pustodoju
- delikatne usuwanie kubków i –
- jeżeli to jest konieczne- stosowanie środka do dezynfekcji strzyków do każdego strzyku po zakończeniu doju, zgodnie z zaleceniami i przepisami obowiązującymi w danym kraju

Prawidłowa technika dojenja ręcznego obejmuje:

- poskromienie zwierzęcia, które ma być dojone, przy użyciu metody, która nie powoduje bólu i nie kaleczy zwierzęcia,
- wymóg, żeby ręce dojarza były czyste i suche,
- właściwe przygotowanie strzyków do doju, żeby były czyste i suche,
- używanie wyłącznie właściwych maści do pielęgnacji strzyków zgodnie z zaleceniami i przepisami obowiązującymi w danym kraju, delikatne obchodzenie się ze strzykami i perfekcyjne stosowanie metody piąstkowania bez dyskomfortu, bólu lub ranienia zwierząt
- używanie wiader niekorodujących, łatwych do mycia i dezynfekcji oraz niepowodujących zanieczyszczenia mleka
- unikanie zanieczyszczania mleka substancjami obcymi, takimi jak kurz, brud, ziemia i odchody, oraz chronienie mleka przed muchami i- kiedy jest to konieczne-
- stosowanie środka do dezynfekcji strzyków do każdego strzyku po zakończeniu doju zgodnie z zaleceniami i przepisami obowiązującymi w danym kraju

2.1.4. Oddzielaj mleko zwierząt chorych albo leczonych

Zwierzęta, których mleko nie nadaje się do spożycia, powinny być dojone na końcu lub przy użyciu osobnego wiadra lub osobnego systemu. Przechowuj lub usuń nienormalne mleko w sposób odpowiadający zagrożeniu, jakie stwarza dla ludzi, zwierząt i środowiska.

Zadbaj o to, żeby urządzenia i sprzęt do dojenja były prawidłowo instalowane i utrzymywane.

Należy przestrzegać rekomendacji producentów oraz władz lokalnych, regionalnych lub krajowych, jeżeli chodzi o instalowanie, działanie i utrzymywanie urządzeń i sprzętu używanych do dojenja. Sprawdzaj urządzenia i wymień psujące się części, jeżeli występują oznaki zużycia. Materiały, z których wykonane są części urządzenia i sprzętu do dojenja, które mają styczność z mlekiem oraz z płynami do mycia i dezynfekcji, powinny być odpowiednio odporne i nie powodować skażenia mleka.

Przestrzegaj instrukcji producenta przy stosowaniu środków do mycia i dezynfekcji urządzeń i sprzętu do dojenja, w tym wszelkich wymagań dotyczących płukania po zastosowaniu wyżej wymienionych środków. Używaj wyłącznie środków myjących i dezynfekujących dopuszczonych przez właściwe władze stosując je w taki sposób, żeby nie miały negatywnego wpływu na mleko albo na urządzenia i sprzęt do dojenja. Przechowuj

wszystkie chemikalia, które nie są stale używane, w zamkniętym pomieszczeniu, z dala od miejsca przechowywania mleka.

2.1.5. Zapewnij dostęp do dostatecznej ilości czystej wody

Czysta woda służąca do czynności związanych z dojeniem, do mycia urządzeń i sprzętu mających styczność z mlekiem i do mycia miejsc, w których odbywa się dojenie, powinna być dostępna w wystarczających ilościach.

Jakość wody powinna być odpowiednia do celu, do którego ma być używana. W wielu krajach obowiązują normy dotyczące jakości wody używanej w produkcji mleka, w tym również wody do picia używanej do mycia powierzchni mających styczność z mlekiem.

2.2. Zadbaj o to, żeby dojenie odbywało się w warunkach higienicznych

2.2.1. Zapewnij zachowanie w każdym czasie czystości pomieszczeń, w których przebywają zwierzęta

W oborze powinien być stale utrzymywany wysoki standard czystości, żeby ograniczyć brudzenie się wymion i w ten sposób chronić ich zdrowie. Obora powinna być zaprojektowana tak, aby:

- zapewnić dobry drenaż i dobrą wentylację,
- chronić zwierzęta przed skaleczeniami,
- jej wielkość odpowiadała rozmiarom zwierząt i wielkości stada.

Zwierzęta powinny mieć odpowiednią ściółkę utrzymywaną w warunkach higienicznych.

Należy dbać o to, żeby wszystkie boksy i legowiska były czyste i suche (co można osiągnąć np. przez częstą wymianę ściółki). Należy również regularnie czyścić korytarze, aby usunąć obornik.

2.2.2. Zapewnij utrzymanie czystości w pomieszczeniach, w których odbywa się dojenie

Pomieszczenia te powinny :

- być łatwe do czyszczenia
- mieć doprowadzenie czystej wody
- być wyposażone w urządzenia do usuwania odchodów
- mieć wystarczającą regulację temperatury, wentylację i światło

2.2.3. Zapewnij przestrzeganie przez dojarzy podstawowych zasad higieny

Dojarz powinien:

- nosić odpowiednią , czystą odzież roboczą
- mieć czyste ręce, szczególnie podczas doju
- zakrywać skaleczenia i rany
- być wolny od chorób zakaźnych, które mogą być przenoszone przez mleko

2.2.4. Zadbaj o to, żeby urządzenia i sprzęt służące do dojenja były myte i- jeśli jest to konieczne- dezynfekowane po każdym doju

Wprowadź sposób postępowania, który zapewnia czystość urządzeń i sprzętu do dojenja przed każdym ich użyciem. Jeżeli używane są ruchome urządzenia do dojenja, może to oznaczać konieczność mycia między kolejnymi dojami.

Używaj chemikaliów dopuszczonych do mycia i/ lub dezynfekcji urządzeń i sprzętu służącego do dojenja. Używaj wody odpowiedniej jakości podgrzanej do wymaganej temperatury. Powierzchnie mające styczność z mlekiem powinny być dezynfekowane zgodnie z wymaganiami , zaleceniami i regulacjami obowiązującymi w danym kraju..

2.3. Zapewnij właściwe obchodzenie się personelu z mlekiem

2.3.1. Zadbaj o to, żeby mleko w wyznaczonym czasie było chłodzone lub wysyłane do przerobu

Zapewnij chłodzenie mleka po doju do wymaganej temperatury tak szybko, jak jest to możliwe i w wyznaczonym czasie. Czas chłodzenia i temperatura przechowywania powinny być zgodne z wartościami granicznymi ustalonymi przez odpowiednie władze.

W krajach rozwijających się, w których chłodzenie lub przerób mleka przeprowadza się poza gospodarstwem, mogą obowiązywać limity dotyczące różnicy między czasem przeprowadzenia doju i czasem wysłania mleka do punktu zbioru mleka.

2.3.2. Zapewnij czystość w pomieszczeniach służących do przechowywania mleka

Mleko należy przechowywać z dala od pomieszczenia, w którym odbywa się dojenie. Pomieszczenie służące do przechowywania mleka powinno być:

- czyste- nie powinno w nim być nagromadzonych ani śmieci, ani produktów lub substancji chemicznych, które nie są stale używane, ani produktów paszowych
- wyposażone w urządzenia do mycia i suszenia rąk
- łatwe do czyszczenia
- objęte systemem zwalczania szkodników

2.3.3. Zadbaj o to, żeby urządzenia służące do przechowywania mleka były odpowiednie dla utrzymania temperatury mleka na określonym poziomie

Urządzenia do przechowywania mleka powinny zapewnić utrzymywanie mleka w wymaganej temperaturze aż do momentu odbioru mleka. Powinny one być wykonane z materiałów, które nie zanieczyszczają mleka.

Zbiorniki powinny być skonstruowane zgodnie z przyjętymi normami, a systemy chłodzenia mleka powinny być objęte programem regularnej konserwacji i serwisu, który zapobiega awariom. Każdy zbiornik powinien być wyposażony w termometr do sprawdzania temperatury mleka. Zmierzone temperatury przechowywania mleka powinny być odpowiednio zapisywane. Zadbaj o to, żeby całe wyposażenie służące do przechowywania mleka działało prawidłowo.

2.3.4. Zadbaj o to, żeby urządzenia służące do przechowywania mleka były myte i- jeśli jest to konieczne- dezynfekowane po każdym odbiorze mleka

Ażeby mieć pewność, że urządzenia do przechowywania mleka są czyste przed ich użyciem, myj i- jeżeli to konieczne- dezynfekuj je po każdym odbiorze mleka. Powierzchnie mające styczność z mlekiem powinny być dezynfekowane zgodnie z zaleceniami i przepisami obowiązującymi w danym kraju.

2.3.5. Przy odbiorze mleka zapewnij nieutrudniony dostęp do miejsca jego przechowywania

Zadbaj o to, żeby dostęp do miejsca przechowywania mleka nie był utrudniony, ażeby umożliwić bezpieczny odbiór mleka. Dostęp do tego miejsca powinien być wolny od błota i innych możliwych zanieczyszczeń. Droga do miejsca przechowywania mleka nie powinna krzyżować się ze ścieżkami, po których poruszają się zwierzęta.

3. ŻYWIENIE

Jakość i ilość paszy i wody w dużym stopniu decydują o zdrowiu i produktywności zwierząt mlecznych, a także o jakości i bezpieczeństwie ich mleka.

W tym zestawieniu informacji opisane zostały **Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich**, dotyczące zarządzania żywieniem zwierząt, zarówno karmieniem jak i pojeniem. Sugerowane praktyki przedstawiono poniżej pod następującymi hasłami:

- zapewnij zapas pasz i wody z pewnych źródeł
- zadbaj o to, żeby pasze i woda dla zwierząt były odpowiednie pod względem jakości i ilości
- kontroluj warunki przechowywania pasz
- zapewnij możliwość śledzenia drogi pasz sprowadzanych do gospodarstwa



3.1. Zapewnij dostawy paszy i wody pochodzące z pewnych źródeł

3.1.1. Planuj z wyprzedzeniem, żeby zabezpieczyć pokrycie zapotrzebowania stada na paszę i wodę

Planowanie z wyprzedzeniem zapotrzebowania stada na pasze i wodę zmniejsza ryzyko i może pomóc rolnikowi- producentowi mleka znaleźć tańsze źródła zakupu pasz. Planowanie takie może pozytywnie wpływać na prawidłowe funkcjonowanie gospodarstwa jako przedsiębiorstwa.

Stosuj prawidłowe metody karmienia i pojenia zwierząt i zadbaj o odpowiednią infrastrukturę w celu zapewnienia wszystkim zwierzętom swobodnego dostępu do paszy i wody.

3.1.2. Stosuj prawidłowe praktyki w zakresie zarządzania składnikami pokarmowymi i nawadnianiem oraz w zakresie zwalczania szkodników przy uprawie roślin pastewnych

Wiele gospodarstw korzysta z wyprodukowanych u siebie pasz dla swoich zwierząt. Stosowanie **Dobrych Praktyk w Gospodarstwach Mleczarskich** obejmuje prawidłowe zarządzanie przepływem składników pokarmowych na terenie gospodarstwa, w tym także właściwe stosowanie ścieków i nawozów przy uprawie roślin pastewnych. Zasobami, które są ograniczone, takimi jak woda do nawadniania, także należy zarządzać racjonalnie.. Stosowanie zintegrowanych strategii w zakresie zwalczania szkodników może zmniejszyć zużycie chemikaliów.

3.1.3. Kupuj czynniki sprowadzane do gospodarstwa tylko od dostawców stosujących prawidłowe praktyki

Tam, gdzie jest to możliwe, rolnicy- producenci mleka powinni nabywać takie czynniki jak pasze, woda, nawozy i energia od dostawców stosujących prawidłowe- z punktu widzenia ochrony środowiska- praktyki, żeby w ten sposób zmniejszyć negatywny wpływ swojego przedsiębiorstwa na środowisko.

3.2. Zapewnij odpowiednią ilość i jakość paszy i wody dla zwierząt

3.2.1. Zadbaj o zaspokojenie potrzeb żywieniowych zwierząt

Zwierzęta mleczne codziennie powinny otrzymywać wystarczające ilości paszy i wody stosownie do ich potrzeb fizjologicznych. Jakość i ilość paszy, w tym odpowiednie źródło błonnika, powinny być dostosowane do wieku i wagi zwierząt, do fazy laktacji, do wydajności i aktywności zwierząt, a także do klimatu.

Trzeba dać zwierzętom dostatecznie dużo czasu i miejsca, aby miały swobodny dostęp do paszy i wody. Dobra organizacja przebiegu karmienia zmniejsza presję wynikającą z rywalizacji między zwierzętami i ogranicza agresję jednych zwierząt w stosunku do innych.

3.2.2. *Zadbaj o to, żeby pasza zadawana zwierzętom mlecznym nadawała się do tego celu i nie wpływała negatywnie na jakość i bezpieczeństwo ich mleka lub mięsa*

Rolnicy- producenci mleka powinni zadbać o to, żeby pasza zadawana ich zwierzętom mlecznym nie zawierała pozostałości substancji chemicznych, toksyn i innych zanieczyszczeń, które stanowią zagrożenie dla zdrowia zwierząt lub dla jakości albo bezpieczeństwa mleka lub mięsa tych zwierząt. Cel ten można osiągnąć poprzez dokładne przestrzeganie wskazówek zamieszczonych na etykietach produktów chemicznych stosowanych na pastwiskach i przy uprawie roślin przeznaczonych na paszę dla zwierząt we własnym gospodarstwie. Od dostawców pasz pochodzących spoza gospodarstwa trzeba domagać się informacji o ewentualnym wcześniejszym stosowaniu chemikaliów, a także zapewnienia, że pasza nadaje się do żywienia zwierząt.

Ogradzaj tereny, na których zanieczyszczona pasza lub toksyczne rośliny mogą być zjadane przez zwierzęta mleczne albo ograniczaj dostęp do tych terenów. Sprawdzaj pasze przed karmieniem, czy nie są widoczne oznaki zanieczyszczenia lub zepsucia.

3.2.3. *Zapewnij zwierzętom dostęp do wody o właściwej jakości i zadbaj o regularne badania wody*

Ogradzaj miejsca pobierania wody dla zwierząt, aby chronić ją przed przypadkowym zanieczyszczeniem. Woda powinna być właściwej jakości i nie może być zanieczyszczona odchodami.

Różne zanieczyszczenia mogą dostawać się do wody i zagrażać zdrowiu ludzi i zwierząt hodowlanych. Mogą też powodować skażenie urządzeń i sprzętu do dojenia w wyniku płukania ich zanieczyszczoną wodą. Najbardziej pospolite zanieczyszczenia to mikroorganizmy chorobotwórcze i ich toksyny oraz toksyczne chemikalia, takie jak pestycydy, ropa, rozpuszczalniki i azotany.

Kontaktuj się z właściwymi władzami i zlecaj badania wody, gdy istnieją jakiegokolwiek obawy co do zdatności wody do picia przez zwierzęta.

3.2.4. *Używaj oddzielnych urządzeń do wykonywania czynności z chemikaliami i do wykonywania prac z paszami*

Nigdy nie mieszaj chemikaliów rolniczych lub weterynaryjnych w urządzeniach używanych do czynności z paszami lub wodą dla zwierząt. Na

powierzchni urządzeń mogą pozostawać resztki chemikaliów. Może też dojść do zanieczyszczeń krzyżowych poprzez rozlanie mleka, rozpryskiwanie itp.

3.2.5. Zadbaj o prawidłowe stosowanie chemikaliów na pastwiskach i uprawach roślin pastewnych i o przestrzeganie okresów karencji

Sporządzaj szczegółowe zapiski o wszystkich przypadkach stosowania chemikaliów na uprawach roślin pastewnych i pastwiskach i zadbaj o ścisłe przestrzeganie okresów karencji przed wpuszczeniem zwierząt na pastwisko po zastosowaniu chemikaliów albo przed zbiorem roślin pastewnych. Zawsze przestrzegaj regulacji dotyczących technologii rozpylania chemikaliów.

Sprawdzaj pastwiska, czy nie występują oznaki przenoszenia przez wiatr pestycydów. Zwracaj uwagę na oznaki szkodliwego działania herbicydów na rośliny pastewne. Jeżeli oznaki takie występują, przeprowadź dalsze obserwacje przed wpuszczeniem zwierząt na pastwisko. Stosując chemikalia rolnicze na pastwiskach i przy uprawie roślin pastewnych zwracaj uwagę na możliwość roznoszenia chemikaliów przez wiatr podczas ich rozpylania. Zastosuj odpowiednie środki ostrożności, zanim pozwolisz zwierzętom pić wodę po zastosowaniu zabiegu rozpylania chemikaliów.

Zbieraj informacje dotyczące stosowania w przeszłości i obecnie chemikaliów we własnym gospodarstwie i u sąsiadów, ponieważ roznoszenie przez wiatr chemikaliów w czasie ich rozpylania może być przyczyną obecności pozostałości chemikaliów w paszach i na pastwiskach.- Kupując paszę albo ziemię zawsze dowiaduj się o historię ziemi, jeżeli chodzi o stosowanie chemikaliów i/albo przeprowadź badania gleby lub roślin, jeśli podejrzewasz, że obecne są w nich pozostałości chemikaliów.

3.2.6. Używaj tylko chemikaliów dopuszczonych do stosowania do pasz lub składników pasz dla zwierząt i przestrzegaj okresów karencji

Z chemikaliami należy obchodzić się w sposób, który pozwala uniknąć przypadkowego przedostania się ich do paszy i wody i- w konsekwencji- do mleka.

Używaj chemikaliów w sposób zgodny z zaleceniami producenta. Sprawdzaj etykiety wszystkich chemikaliów, które mają być używane na pastwiskach albo przy produkcji pasz pod względem ich przydatności do stosowania przy wytwarzaniu pasz dla zwierząt produkujących żywność. Sprawdzaj także podane na etykietach informacje dotyczące wymaganych

okresów karencji dla mleka, właściwych dawek i koncentracji produktów chemicznych.

Okresy karencji mogą być stosowane również w odniesieniu do pastwisk, roślin pastewnych i zbóż, jeśli były one poddawane działaniu chemikaliów rolniczych. Jeszcze inne okresy karencji mogą być stosowane, jeżeli rośliny są przeznaczone także do spożycia przez ludzi.

3.3. Kontroluj warunki przechowywania pasz

3.3.1. Pasze przeznaczone dla różnych gatunków zwierząt przechowuj oddzielnie

Należy przestrzegać przepisów obowiązujących w danym kraju, na przykład przepisów, zgodnie z którymi racje paszowe dla zwierząt mlecznych nie mogą zawierać żadnych niedozwolonych materiałów pochodzenia zwierzęcego.

3.3.2. Zapewnij właściwe warunki przechowywania pasz w celu uniknięcia ich psucia się lub zanieczyszczenia

Zadbaj o to, żeby zwierzęta nie miały kontaktu z chemikaliami w miejscach, w których te produkty są przechowywane i mieszane. W tych pomieszczeniach powinna być zapewniona dobra wentylacja, ponieważ mogą wydzielać się toksyczne wyziewy.

Zabezpiecz pasze przed kontaktem z chemikaliami. Zadbaj o przechowywanie i obchodzenie się we właściwy sposób z pestycydami, preparowanymi nasionami, paszami z dodatkiem leków i nawozami. Nie przechowuj pestycydów razem z innymi chemikaliami, nawozami i nasionami. Siano i suche pasze należy chronić przed wilgocią. Kiszonki i inne fermentowane rośliny powinny być przechowywane szczelnie zamknięte.

3.3.3. Odrzuć pasze spleśniałe lub nieodpowiadające normom

Unikaj zadawania zwierzętom mlecznym spleśniałych pasz.- Jest wiele pasz, które mogą zawierać trujące substancje, wytwarzane przez pleśń. Substancje te mogą następnie przechodzić do mleka. Ryzyko jest szczególnie wysokie, jeżeli pasze nie były przechowywane w prawidłowy sposób. Kontroluj pasze na obecność w nich zanieczyszczeń grubych, takich jak materiał roślinny lub zwierzęcy, metale, tworzywa sztuczne i inne niepożądane przedmioty.

3.4. Zapewnij możliwość śledzenia drogi pasz sprowadzanych do gospodarstwa

3.4.1. Tam, gdzie to jest możliwe, kupuj pasze od dostawców, którzy stosują u siebie uznany program zabezpieczenia jakości

Gdy kupujesz pasze, upewnij się, czy dostawca stosuje program zabezpieczenia jakości, czy może kontrolować pasze na obecność w nich pozostałości chemikaliów i czy jest w stanie śledzić wstecz pochodzenie używanych przez siebie składników aż do ich źródła. Zażądaj wydania przez sprzedawcę odpowiedniej deklaracji.

3.4.2. Prowadź ewidencję wszystkich pasz i ich składników sprowadzanych do gospodarstwa

Stosuj odpowiedni program rejestrowania i kontrolowania wszystkich pasz i ich składników sprowadzanych do gospodarstwa. Zażądaj wydania przez sprzedawcę deklaracji lub pisemnego dowodu wysłania dla każdej dostawy paszy. Zadbaj o to, żebyś mógł zidentyfikować i monitorować wszystkie zabiegi, którym pasze, w tym rośliny pastewne i zboża, zostały poddane na terenie gospodarstwa.

4. DOBROSTAN ZWIERZĄT

Dobrostan zwierząt jest w zasadzie wynikiem stosowania w gospodarstwie rozsądnych i łagodnych praktyk w stosunku do żywego inwentarza. Dobrostan zwierzęcia to przede wszystkim jego dobre samopoczucie.

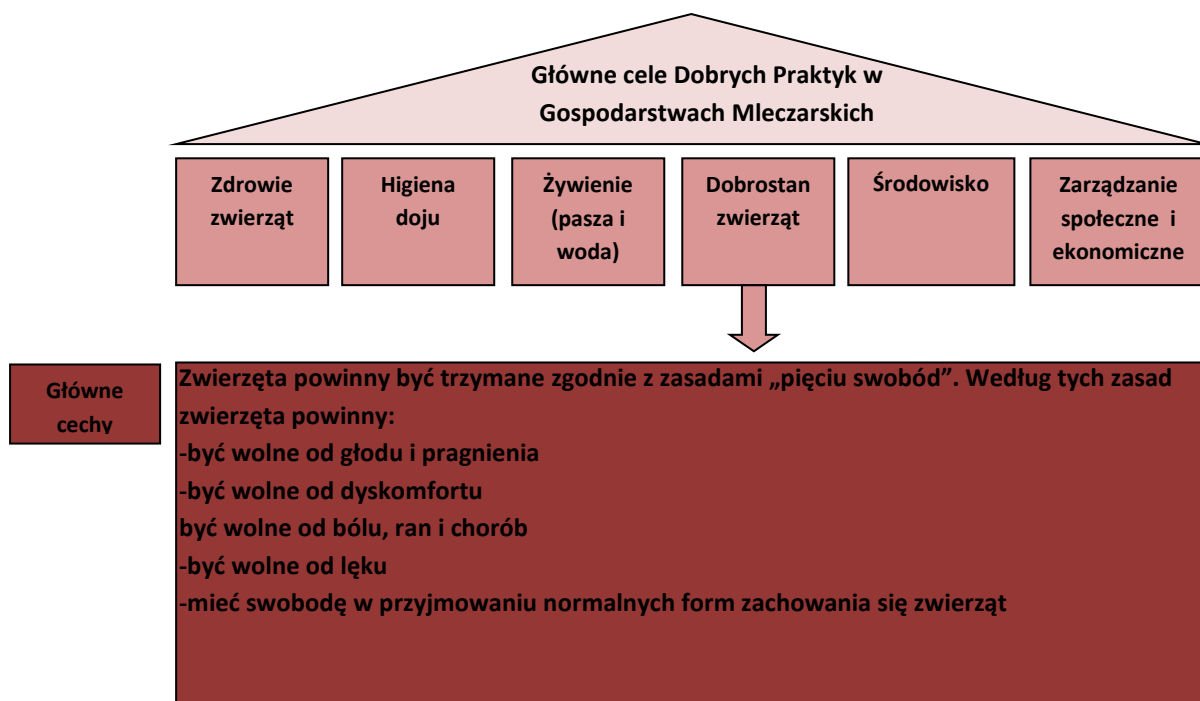
Ogólnie rzecz biorąc konsument uważa wysoki standard dobrostanu zwierząt za wskaźnik informujący, że żywność jest bezpieczna, zdrowa i wysokiej jakości. Normy dotyczące dobrostanu zwierząt w większości gospodarstw zostały włączone do systemów zabezpieczenia jakości i bezpieczeństwa żywności.

W wielu kodeksach dotyczących dobrostanu zwierząt wymienia się „pięć swobód”, które powinny stanowić fundament najlepszych praktyk dotyczących zapewnienia dobrostanu zwierząt. Te „pięć swobód” objęto szerokim, ogólnym pojęciem określanym jako dobrostan zwierząt.

W tym zestawieniu informacji opisane zostały **Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich** dotyczące dobrostanu zwierząt. Praktyki te zostały przedstawione poniżej w taki sposób, żeby odzwierciedlały „pięć swobód”.

Zadbaj o to, żeby zwierzęta:

- były wolne od pragnienia, głodu i niedożywienia
- były wolne od dyskomfortu
- były wolne od cierpień, urazów i chorób
- były wolne od lęków
- miały swobodę przyjmowania naturalnych form zachowania się zwierząt



4.1. Zadbaj o to, żeby zwierzęta były wolne od pragnienia, głodu i niedożywienia

4.1.1. Każdego dnia dostarczaj wszystkim zwierzętom wystarczające ilości paszy i wody

Zwierzęta mleczne powinny otrzymywać wystarczające ilości paszy dostosowane do ich potrzeb fizjologicznych. Potrzeby te są zależne od wieku, masy ciała, fazy laktacji, wydajności, ewentualnej ciąży i aktywności zwierząt oraz od środowiska. Dokoła punktów karmienia i pojenia zwierząt zapewnij wystarczająco dużo miejsca, żeby ograniczyć zastraszanie jednych zwierząt przez drugie i żeby wszystkie zwierzęta miały swobodny dostęp do paszy i wody.

Jakość (walory smakowe i zawartość składników pokarmowych) paszy także powinna być oceniana, przy czym jako kryterium oceny jakości paszy powinno się przyjmować stopień zaspokojenia potrzeb żywieniowych zwierząt. Jeśli racja żywieniowa nie pokrywa zapotrzebowania zwierząt na składniki pokarmowe, trzeba rozważyć dodawanie do diety suplementów. Zwierzęta powinny mieć zrównoważoną dietę i posiadać nieograniczony dostęp do wody.

4.1.2. Reguluj obsadę zwierząt i/albo zapewnij żywienie uzupełniające, żeby ilości pasz i wody były adekwatne do zapotrzebowania

Przy ustalaniu obsady zwierząt należy zwrócić uwagę na liczbę zwierząt i na ich potrzeby fizjologiczne oraz na to, żeby zwierzęta miały codziennie dostęp do wystarczającej ilości wody.

4.1.3. Chroń zwierzęta przed toksycznymi roślinami i innymi szkodliwymi substancjami

Chroń zwierzęta przed dostępem do toksycznych roślin i do skażonych miejsc, takich jak śmietniki.- Nie dawaj zwierzętom spleśniałej paszy.

Chemikalia przechowuj w bezpiecznym miejscu, aby nie dopuścić do zanieczyszczenia pastwisk oraz przestrzegaj okresów karencji dla pastwisk i pasz.

4.1.4. Dostarczaj regularnie badanej wody o dobrej jakości

Zwierzęta powinny mieć swobodny dostęp do czystej, świeżej wody. Zadbaj o regularne czyszczenie rynien lub poidel i kontroluj je, czy są w pełni sprawne. Ilość dostępnej wody powinna odpowiadać szczytowemu zapotrzebowaniu. Poidła powinny napełniać się odpowiednio szybko, żeby uniknąć sytuacji, że któreś ze zwierząt nie będzie napojone. Należy podjąć działania mające na celu ograniczenie do minimum ryzyka zamarznięcia lub przegrzania się wody.

Ścieki i chemikalia rozpylane na pastwiskach i uprawach roślin pastewnych nie powinny przedostać się do wody przeznaczonej dla zwierząt.

4.2. Zadbaj o to, żeby zwierzęta były wolne od dyskomfortu

4.2.1. Zadbaj o to, żeby budynki i urządzenia zostały tak zaprojektowane i wykonane, żeby nie stwarzały utrudnień i zagrożeń

Przy projektowaniu i budowaniu obory i/lub hali udojowej zwracaj uwagę na to, aby zostało w niej zapewnione swobodne przemieszczanie się zwierząt.- Unikaj rozwiązań ze ślepymi końcami korytarzy i/lub ze stromymi i śliskimi chodnikami.- Zadbaj o to, żeby budynki przeznaczone dla zwierząt zostały w sposób bezpieczny okablowane i prawidłowo uziemione.

4.2.2. Zapewnij zwierzętom wystarczającą przestrzeń i czystą ściółkę

Unikaj przepelnienia pomieszczeń przeznaczonych dla zwierząt, nawet na krótki okres. Dobierz liczebność grupy zwierząt w taki sposób, żeby było możliwe utrzymanie nad nimi kontroli. Przy karmieniu i pojeniu zapewnij wystarczająco dużo miejsca dla zwierząt, aby ograniczyć agresywne zachowania jednych zwierząt w stosunku do drugih.

Większość zwierząt mlecznych posiada silny instynkt stadny. Tworząc grupy dobieraj zwierzęta o podobnej wadze i wielkości. Wprowadzaj nowe zwierzęta do stada w taki sposób, żeby nie dochodziło między nimi do walk, w szczególności między dojrzałymi i młodymi samcami.

Zapewnij zwierzętom trzymanym w pomieszczeniach wystarczająco dużo miejsca do odpoczynku na komfortowej ściółce i chroń je przed kontaktem z twardymi powierzchniami, np. z betonem. W pomieszczeniach tych należy zachować czystość (np. przez częstą wymianę ściółki).- Pastwiska zazwyczaj nadają się do odpoczynku pod warunkiem, że zapewniona jest częsta rotacja i odpowiedni drenaż pastwisk.

4.2.3. Chroń zwierzęta przed niekorzystnymi warunkami pogodowymi i ich skutkami

W takim zakresie, w jakim jest to możliwe w praktyce, chroń zwierzęta przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi i ich konsekwencjami. Taka ochrona powinna obejmować czynniki stresogenne, takie jak ekstremalne warunki pogodowe, niedobory paszy i nagłe zmiany pogody, oraz inne źródła stresu wywołanego przez zimno lub gorąco. Rozważ możliwość zapewnienia cienia lub stosowania innych sposobów chłodzenia, takich jak tworzenie mgły lub spryskiwanie wodą. Przy niskich temperaturach trzeba zapewnić zwierzętom schronienie w postaci wiat lub pomieszczeń, a ponadto trzeba im dostarczać dodatkowe ilości paszy. W niektórych rejonach mogą być używane stałe schrony z włącznikami oświetlenia.

Przygotuj plan ochrony zwierząt w przypadkach nagłych zdarzeń (np. poprzez zapewnienie zapasowego źródła energii), przed klęskami żywiołowymi (np. pożar, susza, obfite opady śniegu). Plany te powinny także obejmować zabezpieczenia na wypadek

powodzi oraz utworzenie ochronnych pasów ziemi na wypadek pożaru. Przygotuj także plan zapewniający możliwość ewakuacji.

4.2.4. Zapewnij odpowiednią wentylację zwierzętom utrzymanym w pomieszczeniach

Odpowiednia wentylacja zapewniająca odpowiedni dostęp świeżego powietrza i usuwanie wilgoci powinna działać we wszystkich pomieszczeniach przeznaczonych dla zwierząt. Zapewnij właściwe rozproszanie ciepła po pomieszczeniach i zapobiegaj gromadzeniu się takich gazów, jak dwutlenek węgla i amoniak oraz innych gazów wydzielających się z odchodów.

4.2.5. Zapewnij właściwe wykonanie podłóg i bezpieczeństwo poruszania się po pomieszczeniach i w strefach ruchu zwierząt

Podłogi powinny zostać wykonane w taki sposób, aby ograniczyć do minimum ryzyko poślizgnięcia się lub potłuczenia z powodu śliskich i nierównych podłóg. Nadmiernie szorstka powierzchnia betonu lub powierzchnia z ostrymi wystęgami może spowodować zbyt szybkie zużycie się racic i wnikanie do nich od spodu ostrych cząstek, a w rezultacie- okulawienie zwierząt. Podłogi wykonane w niewłaściwy sposób mogą utrudniać wstawanie zwierząt i prowadzić do powstawania ran.- Na chodnikach można układać ochronne pokrycia podłóg (np. gumowe maty lub inne pokrycia przeciwpoślizgowe), żeby ograniczyć ścieranie się racic, które z kolei może doprowadzić do wtórnych infekcji.

4.2.6. Chroń zwierzęta przed skaleczeniami i stresem przy ich załadunku i wyładunku i zapewnij zwierzętom właściwe warunki transportu

Transport może się wiązać z zagrożeniem dla dobrostanu zwierząt mlecznych. Zadbaj o to, żeby urządzenia, używane do załadunku i wyładunku zwierząt były do tego odpowiednie i żeby w miejscach postoju był dostęp do wody. Zadbaj także o to, żeby pojazd używany do transportu był prawidłowo skonstruowany tak, żeby zwierzęta były na nim bezpieczne, żeby była w nim odpowiednia podłoga i wystarczająco duża przestrzeń. Starannie planuj dłuższe przejazdy tak, aby zapewnić zwierzętom zaspokojenie potrzeb dotyczących ich dobrostanu (pasza, woda i odpoczynek).

4.3. Zadbaj o to, żeby zwierzęta były wolne od cierpień, ran i chorób

4.3.1. Opracuj skuteczny program zarządzania stadem i regularnie kontroluj stan zdrowia zwierząt

Zwierzęta powinny być regularnie badane w celu wykrycia ewentualnych ran lub/i chorób.-Trzeba też opracować programy zarządzania leczeniem i profilaktyką chorób stada.

4.3.2. *Nie stosuj procedur i metod, które mogą wywoływać niepotrzebny ból*

Osoby, które mają wykonywać zadania weterynaryjne, powinny odznaczać się odpowiednimi kompetencjami, szczególnie w przypadku wykonywania zabiegów, które mogą wywoływać cierpienie, np. dehornizacji, kastracji i innych. Przestrzegaj obowiązujących w danym kraju przepisów dotyczących tych i innych zabiegów, takich jak wypalanie znaków lub amputacja strzyków.- Wysoki poziom higieny ma zasadnicze znaczenie przy wykonywaniu zabiegów o charakterze chirurgicznym . Rozważ możliwość zastosowania alternatywnych rozwiązań ,jeżeli to jest wskazane.

4.3.3. *Stosuj prawidłowe praktyki przy rodzeniu się i odstawianiu młodych zwierząt mlecznych*

Opracuj odpowiedni plan urodzeń uwzględniający takie czynniki jak wybór reproduktora i bezpieczny sprzęt używany przy porodzie. Prowadź regularną obserwację zwierząt w celu zapewnienia im w razie potrzeby szybkiej pomocy doświadczonych osób.

Nowonarodzone zwierzęta mleczne trzeba nakarmić siarą niedługo po urodzeniu.-Odstaw je ,gdy tylko zaczną pobierać dostateczną ilość suchej paszy.

4.3.4. *Opracuj procedurę sprzedaży młodych zwierząt mlecznych*

Nie powinno się wystawiać na sprzedaż cieląt, zanim nie staną się one dostatecznie odporne, żeby nadawać się do transportu. Dobrymi wskaźnikami są odpowiednia waga i suchy pępek. Trzeba zapewnić zwierzętom takie warunki transportu, jakich wymagają krajowe przepisy dotyczące dobrostanu zwierząt lub kodeksy praktyk.

4.3.5. *Chroń zwierzęta przed okulawieniem*

Drogi, podwórza i pomieszczenia powinny być wykonane w taki sposób, żeby ograniczyć do minimum liczbę wypadków, w wyniku których zwierzęta zostają okaleczone. Trzeba regularnie pielęgnować racice, a dieta zwierząt powinna być dobrana w taki sposób, żeby zminimalizować liczbę przypadków okulawienia. Takie przypadki powinny być poddawane analizie w celu określenia ich przyczyn i być leczone w sposób prawidłowy.- Pozwalaj zwierzętom na poruszanie się ich własnym krokiem.

4.3.6. *Zadbaj o regularne dojenie zwierząt*

Opracuj procedurę regularnego dojenia odpowiednią dla fazy laktacji i niewywołującą nadmiernego stresu u zwierząt.

4.3.7. *Unikaj złych procedur dojenia, ponieważ ich stosowanie może spowodować okaleczenie zwierząt*

Złe procedury dojenia mogą ujemnie wpływać na samopoczucie i produktywność zwierząt.- Urządzenia i sprzęt powinny być utrzymywane w dobrym stanie i być objęte regularnym serwisem.

4.3.8. *Chroń zwierzęta przed niepotrzebnym stresem lub bólem, gdy trzeba je zabić na terenie gospodarstwa*

Jeżeli zachodzi konieczność zabicia chorych lub cierpiących zwierząt, należy zrobić to szybko i w sposób niewywołujący niepotrzebny ból.

4.4. *Zadbaj o to, żeby zwierzęta były wolne od lęku*

4.4.1. *Przy projektowaniu infrastruktury gospodarstwa i opracowywaniu metod zarządzania stadem uwzględnij zachowania zwierząt*

Prawidłowe zaprojektowanie urządzeń wykorzystujące naturalne zachowania zwierząt może ułatwiać ich poruszanie się i zmniejszyć liczbę negatywnych interakcji między zwierzętami.- Obchodzenie się ze zwierzętami w sposób spokojny oraz używanie dobrze zaprojektowanych urządzeń stymulują wzrost wydajności i bezpieczeństwa zwierząt poprzez ograniczenie ich lęków i stresu.

4.4.2. *Zadbaj o właściwe postępowanie ze stadem, o zapewnienie odpowiednich kwalifikacji personelu w zakresie rolnictwa i o odpowiednie szkolenie pracowników*

Prawidłowe postępowanie ze stadem i posiadanie kwalifikacji w zakresie rolnictwa są kluczowymi czynnikami wpływającymi na dobrostan zwierząt. Bez prawidłowej, starannej opieki nad zwierzętami poziom ich dobrostanu ulegnie obniżeniu.

Kompetentna osoba zarządzająca stadem powinna:

- potrafić rozpoznać czy zwierzęta są zdrowe, czy nie
- potrafić prawidłowo ocenić znaczenie zmian w zachowaniu się zwierząt
- wiedzieć, kiedy zachodzi konieczność leczenia weterynaryjnego

- jeśli zachodzi taka potrzeba, wprowadzić odpowiedni program zarządzania zdrowiem stada np. prewencyjnego leczenia lub szczepień
- umieć rozpoznać, czy ogólne środowisko (na zewnątrz i wewnątrz pomieszczeń) jest korzystne dla zdrowia i dobrostanu zwierząt
- posiadać zdolności menedżerskie w stopniu odpowiadającym skali i technicznym wymaganiom procesu produkcji
- obchodzić się ze zwierzętami łagodnie i we właściwy sposób
- uprzedzać pojawienie się potencjalnych problemów i przeprowadzać konieczne działania prewencyjne

Personel powinien znać i stosować wszystkie przepisy dotyczące jego pracy oraz podstawowe normy przemysłowe i systemy ubezpieczeń związane z jakością i bezpieczeństwem produktów.- Personel powinien też prowadzić zapisy dotyczące jakości i bezpieczeństwa produktów, żeby można było udowodnić ich zgodność z normami lub z systemami ubezpieczeń.- Osoby zajmujące się zarządzaniem gospodarką zwierzęcą lub rolnictwem powinny na bieżąco korzystać z nowości technologicznych, które mogą zapobiegać pojawieniu się problemów związanych z dobrostanem zwierząt albo rozwiązać takie problemy.

4.4.3. Używaj urządzeń i sprzętu, które nadają się do obsługi zwierząt

Zadbaj o to, żeby urządzenia i sprzęt, używane do obsługi zwierząt były odpowiednio dobrane do celu, były dobrze zaprojektowane i utrzymywane. Ostrożne używanie sprzętu może przyczynić się do ograniczenia lęku u zwierząt i spowodować, że kierowanie nimi stanie się łatwiejsze i bezpieczniejsze. Aby wykryć cechy urządzeń lub sprzętu, które mogą być przyczyną lęku lub dyskomfortu zwierząt, obserwuj ich zachowanie.

4.5. Zapewnij zwierzętom możliwość przyjmowania normalnych form zachowania

4.5.1. Stosuj procedury zarządzania stadem i gospodarowania, które nie wpływają restrykcyjnie na zachowania społeczne zwierząt i ich zachowania w czasie odpoczynku

Zwierzęta mleczne są w większości zwierzętami stadnymi. Stosuj takie procedury zarządzania stadem, które nie działają niepotrzebnie w sposób restrykcyjny na naturalne zachowania zwierząt, np. przy gromadzeniu się w stada, w czasie karmienia, przy reprodukcji i w czasie odpoczynku. Oznacza to również, że zwierzętom należy zapewnić odpowiednio dużo miejsca dla tych form naturalnego zachowania.

Podczas codziennego przeglądu zwierząt sprawdź, czy nie zachowują się one w sposób nienaturalny. Zadbaj o to, żeby każde ze zwierząt miało wystarczająco dużo miejsca przy pobieraniu paszy. Upewnij się też, czy każde ze zwierząt je. Jeżeli zwierzę nie je, może to być wczesny objaw jakiejś choroby.

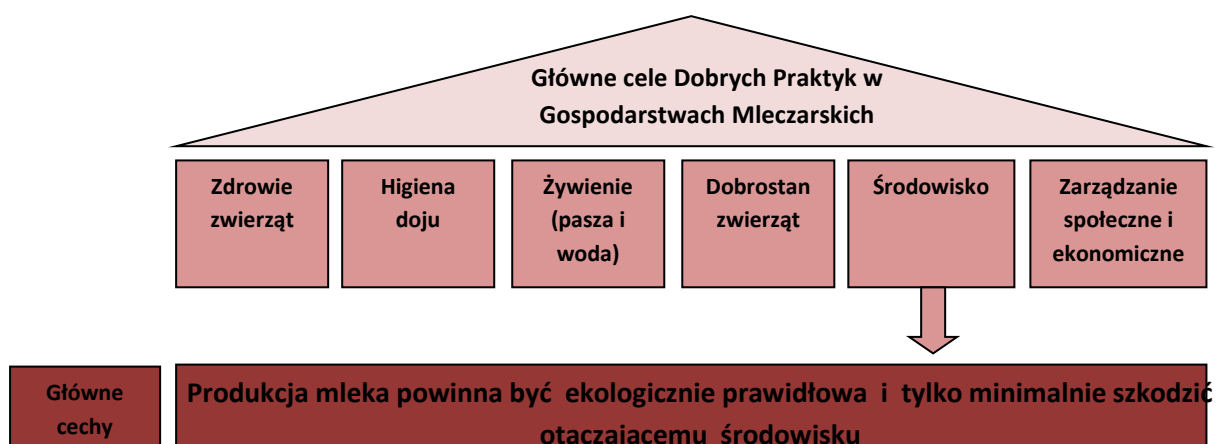
5. ŚRODOWISKO

Wśród konsumentów narastają obawy o to, czy produkcja żywności jest prowadzona we właściwy sposób i czy pozostaje ona w zgodzie ze środowiskiem. Aby rozwiązać te obawy, rolnicy- producenci mleka powinni pozyskiwać mleko w sposób spełniający oczekiwania społeczeństwa używając zasobów naturalnych w sposób efektywny i ograniczając do minimum jakiegokolwiek ujemny wpływ produkcji mleka na środowisko.

Każdy rolnik- producent mleka może odgrywać rolę w ochronie swojego przemysłu i przyszłości swojego przedsiębiorstwa stosując metody zarządzania, które ulepszą jego system gospodarowania z punktu widzenia ochrony środowiska.

Sugerowane **Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich** odnoszące się do ochrony środowiska przedstawiono poniżej pod następującymi hasłami:

- stosuj taki system prowadzenia gospodarstwa, który jest prawidłowy z punktu widzenia ochrony środowiska
- opracuj odpowiedni system zarządzania odpadami
- zadбай o to, żeby stosowane metody gospodarowania nie miały ujemnego wpływu na lokalne środowisko



5.1. Stosuj taki system prowadzenia gospodarstwa, który jest prawidłowy z punktu widzenia ochrony środowiska

5.1.1. Używaj sprowadzonych do gospodarstwa składników pokarmowych i wody racjonalnie

Niektóre systemy prowadzenia gospodarstwa oparte są w dużej mierze na dostawach z zewnątrz, np. wody do nawadniania, nawozów i pasz. Rolnicy- producenci mleka powinni brać pod uwagę krótko- i długoterminowe skutki dla ich gospodarstw

korzystania z tych dostaw.- **Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich** mają na celu poprawę wyników ekonomicznych przez prawidłowe, racjonalne korzystanie z czynników sprowadzanych do gospodarstwa.

5.1.2. Ograniczaj do minimum ilość substancji powstających w gospodarstwie, które zanieczyszczają środowisko

Praktyki pozwalające zmniejszyć zagrożenie stwarzane przez substancje powstające w gospodarstwie, które zanieczyszczają środowisko, chronią to środowisko i mogą być korzystne także dla gospodarstwa. Podczas gdy składniki pokarmowe mogą wywoływać problemy poza gospodarstwem, wewnątrz gospodarstwa mogą one stanowić wartościowy materiał. Ostrożne używanie nawozów i prawidłowy system zarządzania ściekami mogą ograniczyć do minimum szkody powstające poza gospodarstwem, jednocześnie zwiększając jego produktywność.

Wydzielanie się gazów cieplarnianych może stanowić trudniejszy problem do rozwiązania. Praktyki zwiększające produktywność, takie jak używanie łatwostrawnej paszy i prawidłowe stosowanie nawozów, zmniejszają wydzielanie się metanu i tlenków azotu w odniesieniu do ilości wyprodukowanego mleka. Właściwe pokrywanie zapotrzebowania zwierząt na składniki pokarmowe pomoże zmniejszyć potencjalne straty tych składników.

5.1.3. Zarządzaj zwierzętami w taki sposób, żeby zminimalizować szkodliwy wpływ produkcji mleka na środowisko

Stosuj taką strategię w zakresie żywienia pastwiskowego i trzymania zwierząt w pomieszczeniach, która ogranicza do minimum ujemny wpływ produkcji mleka na środowisko. Ogradzaj ciekły wodne i inne wrażliwe miejsca, aby zwierzęta nie miały do nich dostępu.

5.1.4. Wybieraj źródła energii właściwie i używaj ich racjonalnie

Rolnicy- producenci mleka powinni kontrolować zużycie energii w swoich gospodarstwach i rozpatrywać różne opcje dające możliwość zmniejszenia zużycia. Dobrym źródłem energii mogą być odpady powstające w gospodarstwie mleczarskim, takie jak ścieki i ciepło odpadowe z systemu chłodzenia mleka albo z maszyn. W niektórych sytuacjach nieodnawialne źródła energii, takie jak elektryczność i paliwa kopalne, mogą być uzupełniane przez źródła odnawialne, takie jak energia słoneczna, biopaliwa, energia geotermalna i wiatrowa.

5.1.5. Utrzymuj i/albo wspieraj bioróżnorodność⁴ w gospodarstwie

⁴ Termin „bioróżnorodność” lub „różnorodność biologiczna” związany jest z liczbą różnych form życia w ekosystemie. W przypadku gospodarstwa termin ten odnosi się do różnorodności form życia (zwierzęta, rośliny i inne formy życia), występujących na terenie gospodarstwa.

Większość gospodarstw mleczarskich powstaje w środowiskach w wysokim stopniu przekształconych. Mimo to możliwe bywa podjęcie działań sprzyjających zachowaniu bioróżnorodności.- Wydziel nieproduktywne tereny przeznaczając je na siedlisko dla rodzimych roślin i zwierząt.- Chroń pozostałości naturalnego ekosystemu przez przyłączenie do nich terenów niewykorzystywanych do celów gospodarczych.

5.2. Opracuj odpowiedni system zarządzania odpadami

5.2.1. Stosuj praktyki umożliwiające zmniejszenie ilości, powtórne użycie lub recykling odpadów powstających w gospodarstwie

Stosuj metody, które pozwalają zmniejszyć ilość odpadów. Powtórne użycie i recykling także należą do dobrych praktyk, które mogą być stosowane w gospodarstwach mleczarskich. W wielu gospodarstwach można zredukować zużycie wody i energii poprzez utrzymywanie urządzeń i infrastruktury we właściwy sposób albo poprzez wprowadzenie niewielkich zmian do swoich metod pracy. Trzeba też zbadać możliwości stosowania recyklingu tworzyw sztucznych, beczek i innych przedmiotów.

5.2.2. Zarządzaj przechowywaniem i usuwaniem odpadów w taki sposób, żeby ograniczyć do minimum ich ujemny wpływ na środowisko

Miejsca służące do przechowywania odpadów, takie jak kupy obornika, zbiorniki gnojowicy i śmietniki należy lokalizować biorąc pod uwagę ich wpływ na otoczenie, zwłaszcza pod względem widoku i zapachu, a także ryzyka zanieczyszczenia środowiska i pojawienia się szkodników. Regularnie kontroluj zbiorniki gnojowicy i kupy obornika pod względem szczelności, aby ograniczyć do minimum ryzyko zanieczyszczenia środowiska. Zadbaj o to, aby inne odpady, takie jak zanieczyszczone mleko, martwe zwierzęta, opakowania z tworzyw sztucznych, chemikalia używane w gospodarstwie oraz nawozy były usuwane we właściwy sposób, aby zapobiec zanieczyszczeniu środowiska i rozprzestrzenieniu się chorób. Punkty, w których istnieją warunki sprzyjające rozmnażaniu się much i innych szkodników roznoszących choroby, należy zlikwidować.

Opracuj prosty plan zarządzania odpadami pozwalający na określenie kiedy, gdzie i w jakich ilościach należy rozprawadzać po polach i pastwiskach obornik, gnojowicę lub inne odpady organiczne, żeby ograniczyć do minimum ryzyko zanieczyszczenia środowiska.

Przy opracowywaniu planów zagospodarowania odpadów należy zwracać uwagę na:

- zgodność działań z lokalnymi przepisami albo ze zobowiązaniami wynikającymi z zawartych kontraktów

- konieczność unikania zanieczyszczania cieków wodnych, stawów, jezior, zbiorników wodnych, studni lub wód gruntowych w wyniku rozpraszania odpadów na płytkich warstwach gleby lub popękanych skałach
- konieczność unikania zanieczyszczania terenów takich jak obszary zalesione albo strefy ochrony flory lub fauny
- konieczność zachowania odpowiednich stref buforowych (nieobjętych nawożeniem za pomocą odpadów) w pobliżu takich wrażliwych miejsc, jak źródła wody, siedliska itp.
- określenie poziomu i terminów nawożenia stoków, ciężkich lub nieprzepuszczalnych gleb i terenów zagrożonych powodzią
- ustalenie optymalnych poziomów nawożenia na terenach, na których urodzajność gleby już jest wysoka
- aktualne warunki pogodowe i glebowe w chwili stosowania odpadów, np. mróz, zmrożona ziemia, obfite opady deszczu, nasączenie gleby wodą
- kontrole, przeprowadzane przez władze lokalne i krajowe zajmujące się ochroną środowiska

Wszystkie odpady organiczne, łącznie z gnojowicą, powinny być rozrzucone lub wprowadzane do gleby wówczas, gdy ryzyko zanieczyszczenia środowiska jest minimalne.

5.3. Zadbaj o to, aby praktyki stosowane w gospodarstwie mleczarskim nie miały niekorzystnego wpływu na środowisko

5.3.1. Zatrzymaj na terenie gospodarstwa substancje zanieczyszczające środowisko

Rolnicy- producenci mleka powinni stosować systemy, które pozwalają uniknąć ryzyka zanieczyszczenia środowiska lokalnego.

Urządzenia służące do przechowywania olejów, zanieczyszczonej wody i innych substancji, które mogą zanieczyścić środowisko, należy umieścić w bezpiecznym miejscu. Należy także przedsięwziąć środki ostrożności, które zapobiegają zanieczyszczeniu lokalnych zasobów wody.

Nie pozbywaj się chemikaliów rolniczych lub weterynaryjnych w miejscach, w których mogą one zanieczyścić lokalne środowisko.

5.3.2. Używaj chemikaliów rolniczych i weterynaryjnych oraz nawozów we właściwy sposób, tak, żeby nie zanieczyściły środowiska lokalnego

Chroń środowisko poprzez stosowanie wyłącznie dopuszczonych do użytku chemikaliów rolniczych i weterynaryjnych oraz leków i poprzez używanie ich zgodnie ze wskazówkami umieszczonymi na etykietach. Zapewnij przechowywanie chemikaliów stosowanych w gospodarstwie w bezpieczny sposób, najlepiej z dala od miejsc przechowywania mleka. Zapewnij usuwanie w sposób bezpieczny przedawnionych i wadliwych chemikaliów oraz pojemników po chemikaliach.

Rozważ możliwość stosowania biologicznych i innych nie chemicznych środków zwalczania szkodników, takich jak niszczenie punktów, w których rozmnażają się szkodniki.

Jeśli jest to wskazane, stosuj zintegrowane praktyki w zakresie zwalczania szkodników.

Używaj nawozów w sposób ograniczający do minimum ryzyko pojawienia się poza obszarem nawożonym negatywnych skutków wywoływanych przez składniki pokarmowe zawarte w nawozach .- Unikaj stosowania nawozów zawierających toksyny, metale ciężkie lub inne szkodliwe substancje.- Zadbaj o to ,żeby puste worki po nawozach były usuwane w bezpieczny sposób lub używane powtórnie.

5.3.3. Zadbaj o to, żeby ogólne wrażenie sprawiane przez gospodarstwo mleczarskie było takie, jakie sprawia przedsiębiorstwo wytwarzające żywność wysokiej jakości

W celu ograniczenia potencjalnego ujemnego wpływu gospodarstwa mleczarskiego na okolicę oraz stworzenia pozytywnego wizerunku produkcji, rolnicy-produccenci mleka powinni dbać o to, żeby drogi dojazdowe do ich gospodarstw i otoczenie gospodarstw były czyste, obory prawidłowo utrzymywane, a drogi, po których poruszają się zwierzęta- wolne od odchodów. Trzeba także starać się o to, żeby produkcja mleka nie była uciążliwa dla sąsiadów i nie wpływała ujemnie na okolicę. W tym celu trzeba eliminować przykre zapachy, kurz, hałas, muchy i inne uciążliwości.

6. ZARZĄDZANIE SPRAWAMI SOCJALNYMI I EKONOMICZNYMI

Bycie „odpowiedzialnym społecznie” i „działającym prawidłowo z ekonomicznego punktu widzenia” to integralne elementy **Dobrych Praktyk w Gospodarstwach Mleczarskich**. Elementy te są związane z podstawowymi problemami występującymi w przedsiębiorstwie, jakim jest gospodarstwo.

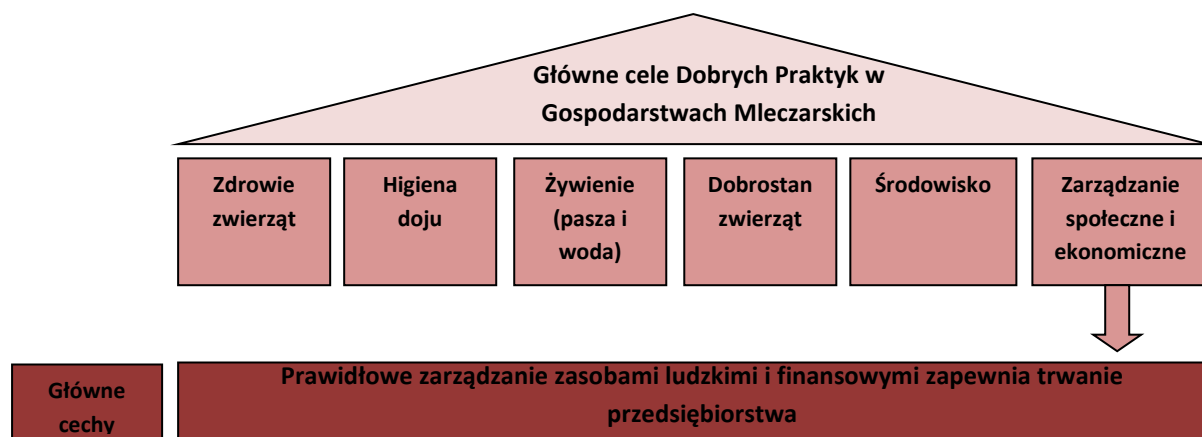
Zarządzanie zasobami ludzkimi i dbałość o nie ma zasadnicze znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania gospodarstwa. W wielu częściach świata twierdzenie to dotyczy głównie rolnika i osób żyjących na terenie gospodarstwa.

Rolnicy- producenci mleka muszą również zdawać sobie sprawę z roli, jaką ich gospodarstwa odgrywają w szerszej społeczności jako pracodawcy i konsumenci zasobów naturalnych, a także z potencjalnej uciążliwości gospodarstwa mleczarskiego dla sąsiadów.

Gospodarstwo mleczarskie jest przedsiębiorstwem i tak jak każde przedsiębiorstwo musi być zdrowe pod względem finansowym, żeby mieć zapewnioną przyszłość.

Sugerowane **Dobre Praktyki w Gospodarstwach Mleczarskich** dotyczące zarządzania sprawami socjalnymi i ekonomicznymi w gospodarstwie mleczarskich to:

- stosowanie sposobów efektywnego i odpowiedzialnego zarządzania zasobami ludzkimi
- dbałość o to, aby zadania gospodarstwa były wykonywane w sposób bezpieczny i kompetentnie
- zarządzanie przedsiębiorstwem tak ,żeby jego przyszłość była zabezpieczona z finansowego punktu widzenia



6.1. Zarządzaj zasobami ludzkimi w sposób efektywny i odpowiedzialny

6.1.1. Stosuj prawidłowe metody pracy

Zarządzanie gospodarstwem mleczarskim jest bardzo trudnym zadaniem. Rolnik-producent mleka, nawet jeśli prowadzi tylko małe gospodarstwo, jest odpowiedzialny za produkcję żywności wysokiej jakości pozyskiwanej od zwierząt wymagających codziennej opieki i uwagi.- Rolnicy- producenci mleka powinni także dbać o zdrowie i dobre samopoczucie własne, swojej rodziny i pracowników gospodarstwa.- Obciążenie pracą wszystkich osób pracujących w gospodarstwie powinno być rozłożone rozsądnie i odpowiednio do potrzeb.

Spółeczeństwo ma zobowiązania wobec rolników- producentów mleka z tytułu ich pracy i z tego powodu powinno im zapewnić godziwy dochód z produkcji ich gospodarstw.

6.1.2. Zatrudniaj pracowników w oparciu o obowiązujące przepisy i o stosowaną praktykę

Personel gospodarstwa powinien być zatrudniony na jasno określonych i udokumentowanych warunkach.- Wydajność pracy wzrasta, gdy pracownicy dobrze rozumieją swoje obowiązki. Z tego powodu może być przydatny dokument, w którym opisane są obowiązki związane z danym stanowiskiem. Umowy o pracę muszą być zgodne z przepisami prawa.- Praca dzieci jest nielegalna w większości krajów, a w niebezpiecznych warunkach- niedopuszczalna.

6.1.3. Efektywnie zarządzaj zasobami ludzkimi i zadбай o to, żeby warunki pracy personelu były zgodne z odpowiednimi przepisami i międzynarodowymi konwencjami

Rolnicy- producenci mleka powinni posiadać zdolność radzenia sobie z fizycznymi i mentalnymi wyzwaniami związanymi z pracą w gospodarstwie mleczarskim.

Rolnicy- producenci mleka powinni mieć realistyczne oczekiwania w stosunku do swoich pracowników.- Istotne znaczenie dla wydajności i bezpieczeństwa personelu ma planowanie zadań z wyprzedzeniem.- Godziny pracy powinny być określone we właściwy sposób, a czas pracy nie może przekroczyć limitów wyznaczonych przez prawo.

6.1.4. Zadбай o to, żeby warunki pracy w gospodarstwie odpowiadały wymaganiom dotyczącym ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracy

Wyposażenie i infrastruktura gospodarstwa nie powinny stanowić zagrożenia dla zdrowia i bezpieczeństwa pracowników i osób odwiedzających gospodarstwo. Dobre projektowanie i właściwa konserwacja mogą wykluczyć niektóre zagrożenia. Pomieszczenia muszą być zaprojektowane tak, żeby umożliwić bezpieczną obsługę dużych zwierząt.- Pracownikom należy zapewnić ubranie ochronne oraz toalety i umywalnie.- Rozważ możliwość szczepienia pracowników i/lub zwierząt po to ,żeby zapobiec zoonozom.- Pożyteczne może być wykonywanie rutynowych badań stanu zdrowia pracowników, np. wzroku i słuchu.

6.2. Zadbaj o to, żeby zadania gospodarstwa były realizowane w sposób bezpieczny i kompetentnie

6.2.1. Przygotuj odpowiednie środki i praktyki potrzebne do wykonywania zadań realizowanych w gospodarstwie mleczarskim

Duże znaczenie ma prawidłowe i bezpieczne wykonywanie zadań realizowanych w gospodarstwie przez wszystkich pracowników. Rolnik- producent mleka jest odpowiedzialny za to, żeby pracownicy gospodarstwa znali i rozumieli procedury specyficzne dla ich przedsiębiorstwa. Trzeba także jasno określić, kto jest odpowiedzialny za wykonanie zadań szczegółowych.

Dobłą praktyką jest opracowanie pisemnej instrukcji, zwykle nazywanej Standardową Procedurą Działania, szczegółowo opisującej, jak wykonać określone zadania w sposób kontrolowany i powtarzalny. W tej instrukcji powinny być wymienione wszystkie wymagania odnoszące się do sposobu wykonania zadania, łącznie ze szczegółami dotyczącymi metod, wyposażenia i materiałów, a także zagrożeń i zapewnienia bezpieczeństwa. Konieczne może być przeprowadzenie badania określającego ryzyko związane z potencjalnie niebezpiecznymi zadaniami.

Jasno sformułowane i kompetentnie realizowane procedury ograniczają do minimum zagrożenia dla pracowników, zdrowia i dobrostanu zwierząt oraz dla jakości i bezpieczeństwa mleka.

6.2.2. Zapoznaj nowozatrudnionych pracowników z ich pracą i zapewnij personelowi szkolenie odpowiednie do jego zadań

Personel powinien być odpowiednio szkolony, żeby mógł pracować wydajnie i bezpiecznie. Nowi pracownicy powinni być formalnie wprowadzeni do swojego środowiska pracy i do swoich zadań. Nowi pracownicy powinni być nadzorowani przez kompetentną osobę tak długo, aż oswoją się ze swoimi obowiązkami i zrozumieją specyficzny system zarządzania gospodarstwem i potencjalne zagrożenia.

Szkolenie personelu, który już jest zatrudniony, może spowodować wzrost jego wydajności i poziomu satysfakcji z pracy. Niektóre formy szkolenia i edukacji mogą być stosowane także do monitorowania przebiegu różnych czynności w gospodarstwie. Mogą także dostarczać wskazówek umożliwiających ciągłe ulepszanie stosowanych procedur.

6.2.3. Zadbaj o to, żeby personel wykonywał swoje zadania kompetentnie

Dobrzy menedżerowie znają sposoby pozwalające sprawdzić, czy zadania podjęte przez innych są wykonywane kompetentnie i terminowo. Dobra komunikacja połączona z

kontrolą wizualną, prowadzenie notatek w odpowiedni sposób i inne sposoby weryfikacji są dobrymi środkami nadzoru.

6.2.4. Wybieraj kompetentnych ludzi do przeprowadzania szkoleń ,doradzania i interwencji

Do opracowywania i realizacji programów szkolenia personelu wybieraj ludzi kompetentnych i posiadających odpowiednie kwalifikacje. Podejmując jakieś działanie korzystaj wyłącznie z rad pochodzących z pewnych źródeł lub od osób z odpowiednimi umiejętnościami lub kwalifikacjami. Do zadań specjalistycznych w gospodarstwie zatrudniaj odpowiednio wykwalifikowanych i autoryzowanych profesjonalistów, np. lekarzy weterynarii, techników- specjalistów od dojarek, specjalistów od higieny czy księgowych. W wielu krajach świadczenie usług weterynaryjnych jest ustawowo zastrzeżone dla odpowiednio zarejestrowanych lekarzy weterynarii po to, żeby chronić zdrowie i dobrostan zwierząt oraz dla bezpieczeństwa żywności.

6.3. Zarządzaj przedsiębiorstwem tak, żeby zapewnić mu stabilność finansową

6.3.1. Stosuj odpowiednie metody zarządzania finansami

Większość decyzji opartych na **Dobrych Praktykach w Gospodarstwach Mleczarskich** ma dla przedsiębiorstwa konsekwencje finansowe. Prowadź zapiski i stosuj systemy księgowości, które mogą dostarczać aktualnych informacji o sytuacji finansowej gospodarstwa. Dostęp do tych informacji ułatwia podejmowanie dobrych decyzji.

6.3.2. Stosuj praktyki rolnicze, które przyczyniają się do wzrostu wydajności i/lub do zwiększenia rentowności przedsiębiorstwa

Rolnicy- producenci mleka działają w nieustannie zmieniających się warunkach fizycznych i rynkowych. Stosowanie **Dobrych Praktyk w Gospodarstwach Mleczarskich** pozwala dostosować się do zmian. Rolnicy- producenci mleka powinni wprowadzać nowe technologie i praktyki, które mogą być pomocne w osiągnięciu przez nich swoich celów. Jako przykład można wymienić wprowadzenie innych odmian roślin pastewnych albo nowych metod nawadniania, lepiej dostosowanych do zmian klimatycznych.- Koszty pasz i robocizny są ważnymi wydatkami dla większości gospodarstw mleczarskich i dlatego ulepszenia w tym zakresie mają największy wpływ na finansową sytuację przedsiębiorstwa. Gospodarstwa prowadzone we właściwy sposób są zdolne do dostosowania się do zmian i wykorzystywania okazji do udoskonalania swojej działalności, gdy tylko pojawia się taka okazja.

6.3.3. Planuj z wyprzedzeniem w celu uniknięcia przyszłych zagrożeń dla finansów gospodarstwa

Planowanie przyszłych dochodów i wydatków powinno być stosowane jako środek zapobiegający zagrożeniom dla finansów gospodarstwa. Opracowywanie budżetów może być pomocne przy określaniu wielkości przyszłych przepływów pieniędzy i przy zarządzaniu nimi, a także w działaniach mających na celu zmniejszenie kosztów finansowania działalności gospodarstwa.